

ההַפִּיאָה הַחֶבְרֹתִית

מתווה קרן רשי לモבֵילוֹת חֶבְרֹתִית:
המְלֻצּוֹת מִדִּינִיוֹת לְאוּמִית

מארס 2019 | אדר ב' תשע"ט

הנִּיחָזֶה החברתית

מתווה קרן רשי לモבילים חברתיות:
המלצות מדיניות לאומית

שרונה תתקבל לעובדה, היא תגלה שלמרות שהיא מבrikה, חרוצה ולמזה קשה כל חייה, היא מרויחה פחות מהסטודנטים שלמדו איתה. רנה נגעת פעמיים: בגל שהיא ערבה ובגל שהיא אישת. שכרכם של יהודים גבוה במעט ב-35% מזה של עובדים ערבים⁵, וגברים משתמשים כ-35% יותר מאשר.⁶ גם אם רנה תעבור עד אמצע הלילה לבדוק כמו המ騰כנים הגברים שעובדים לידה בסטרטיפ, הם עדין ירויחו שכיר גבוהה משלה.

מטרת מותווה זה אינה להשמיע נבואות עצם. הוא מציר תמונה מצב מפוכחת, עובדתית, של מדינת ישראל של היום. אם התמונה מדאיגה, זה משומש שהמציאות היא כזו ומשום שהמגמות הן כאלה.

אבל התוכנית זו היא אופטימית, משומש שהיא מראה שהמציאות הזו הפיכה: מדיניות רבות בעולם התמודדו עם האתגר הגדול והצליחו לאפשר דורות של ילדים מרכיבים שונים הגדמנים שותונקודות זינוק דומה.

מדינת ישראל יודעת לפתור אתגרים עצומים, שאיש לפניה לא התמודד עימם: הפרחנו את המדבר, הצלחנו לשרוד ולשגש בתוך איזור עזין, הפכנו למעצמת חדשות.

ולכל העשיה בעיקר באמצעות המשאב היקר ביותר העומד לרשותנו: ההון האנושי. עכשו זו הזמן פותח את הדור הבא, לדאו לו, ולוזא כי לכל ילדי ישראל ניתנת הגדמנות שווה למשת את עצמן.

משמעות יותר כסף מורשות אחרות בבתי הספר שלה, מעבר לתקציב משרד החינוך. האולפנה התיכונית שבתלמוד אסטור תעניק לה שעות תגבור במתמטיקה וביוווגיה - תלמיד תיכון דתי מקבל ממשרד החינוך תקציב של 37.7 אלף שקל בשנה, 23% יותר מתלמיד בחינוך הממלכתי ו-40% יותר מתלמיד ערבי.¹ לא נופעת כאשר אדם ואסטור יחולו ללמידה באוניברסיטה, כמו 81.5% מהתלמידים ביישובים המבוססים ביותר.² אהרון לא קיבל תעודה בגין. בניגוד לאחיו, שהמשיכו ללמידה בכלל לאחר הישיבה, אהרון דזוק איןשה ללמידה לימודים כללים כדי להגישים את חלומו ללמידה עבודה סוציאלית. אבל הפערים שצבר בלימודי מתמטיקה אנגלית לא אפשרו לו להשיג תעודה בגין שתאפשר לו להיכנס לאוניברסיטה, כמו 94% מהתלמידים החרדים.³ מאז שילט ראתה כתבה בטלויזיה על יהידה 8,200, היא חלמה לשרת בה. אבל היא תווור על החלום, כי אין לה סיכוי אמיתי להתקבל. ומה הפלאי? רק 15% מה騰כנים והעתודאים המיועדים לתפקידי טכנולוגיים בצבא מגאים מיישובי הפריפריה הכלכלית.

4

ברגעים אלו, בתינוקייה, נראה כי כל ההגדמניות פתוחות בפני התינוקות שזה עתה נולדו. הם יכולים שווים זה לזה, בראים וחיוניים. העתיד שלהם נפרש לפנייהם, הכל אפשרי.

אבל בישראל של 2019, עתידם כבר נקבע. גורלם, שנראה כרגע כמו ספר פתוח, כבר נכתב על ידי מקום הולדתם.

ישועים מראש. מי שלהוריו יש זמן וכיסף להשקי בחינוך שלו, מי שחוי בישוב עם מקומות העבודה ומערכות חינוך חזקה, מקבל הגדמנות לפוץ קדימה. מי שהוריו נאבקים כל חדש ורתי הספר בישוב שלו לא מסוגלים להשקי בשיעורי העשרה,ימצא את עצמו מהר מאוד מאחוה.

השבה 3 בלילה, בבית חולים בהרי ירושלים. במסדרון במחלחת הילדות האורות עמודים, אבל בתינוקייה הכל מואר ומלא חיים. בין המיטות עומדות אמהות טריות שבאו להניק, להחליף חיתול או סתם כי לא יכולו להיפרד מהר הנולד. הן עייפות וכואבות, אבל הלב שלן מתחוצץ מאושר ותקווה. חיים חדשים תובים, מלאים חיים מלאי אפשרויות ומימוש שאיפות, תקוות ורצונות. תינוק בן יומו הוא ככל פוטנציאל לחים טובים, מלאים וחזרי משמעות.

התינוקות שוכבים זה לצד זה בעיריות השקיופת, לבושים כולם בפיג'מות המאפיירות העzierות של בית החולים. הדימyon בינויהם רב, לעין זהה הם נראים כמעט זהים. רק האמא יכולה להזות מי התינוק שיצא מרחמה.

בעירסה אחת שוכבת אסתה, שתוחור עם הרויה לביהם בגוש עצין, שם תפגוש את ארבעת האגדלים. בעירסה לידה שוכבת רנה העירה, מוצצת את האגדל. לפני הלידה, רק מהכה לחזור לבית בג'אסר א-זרקה, שם המשפחה שלה תשיע ותעוף אותה.

את השקט בתינוקייה מפורת יבבות הבכי של אהון, ואמו נזקפת להnick אותו. היא מותשת אחריה לידה ארככה וכואבת, אבל יודעת שכשתחזור הביתה, היא תוכל לנוח. נשות הקהילה שלה, בישוב בית"ר עליית, ידאגו לבישולים ולטיפול בילדים הגודלים עד שתתאושש. ליטל הפעטה שוכבת בעירסה בעיניים פוקחות, בדממה, מاضפת לאמא עוד כמה דקות של שינה. מחר לדרונה תגיע לבקר אותן סבתא, שנשאהה בדמיונה לטפל באחים הגודלים.

בעירסה לצד הק伙, ישן בשקט אדם. הוא תינוק וגוע ושקט, שיישן במהרה לילות שלימים. זה אפשר לאמו לחזור מהר לעובדה כעורכת דין עצמאית ברעננה, ולהשלים עבודה בלילות ובשבות. כשהיאתה בחדר והתאוששות כבר ענתה על מילימים חיוניים.

אנו מציעים במתווה זה לממשלה הישראלית
LAGSH MEDINOT AFKETIVIT, המומוקדת
בצריכים של קהלי היעד המוחלשים
**ולחציב מדדים ויעדים ממשיים לבחינת
התקדמותה.**

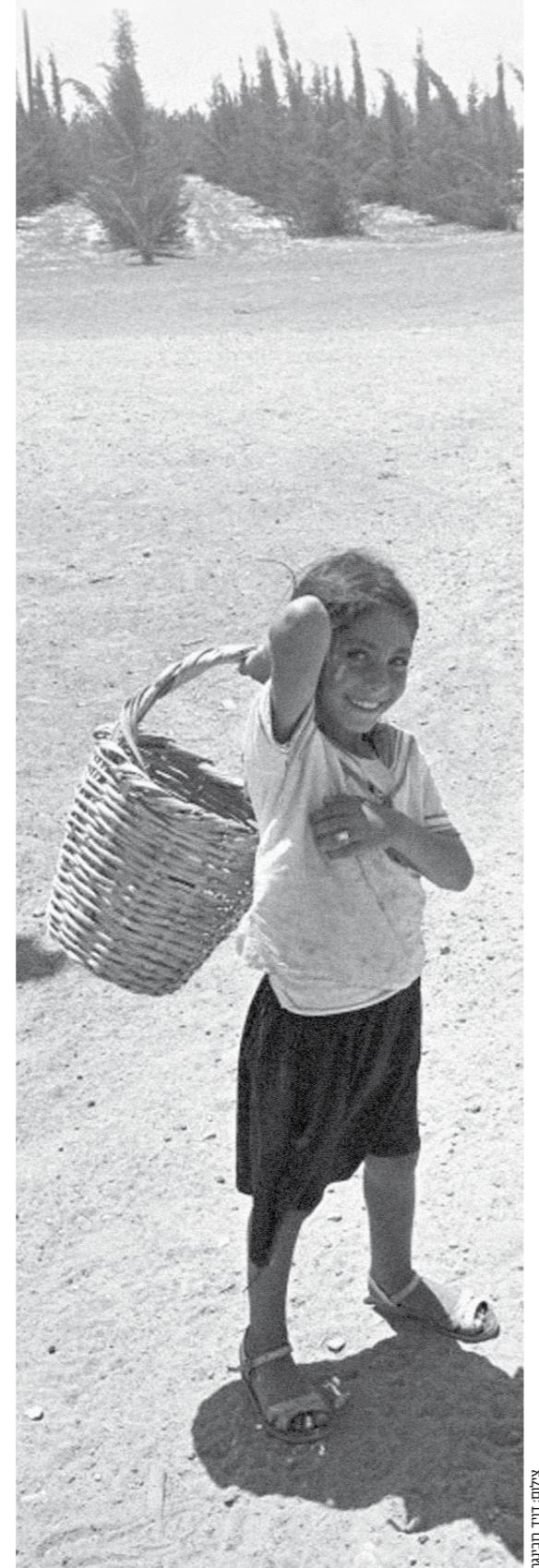
מתווה זה יתמקד בעיקר בהמלצות לאישוש מדיניות כללית
ויציע עקרונות יסוד להבנית מדיניות זו ולבניית תשתיית
שתחזק את הוצאה לפועל.

לאחר מכן יוצגו המלצות על הרץ' הגלי
מלידה עד גירות - מתוך הבנה כי רק התיחסות
לתקנות מקדומות מובייליות לאורך כל הרץ' יאפשרו
התמודדות עם הבעיה. רוב המלצות מתמקדות
בדיניות ציבורית. זה נעשה במקומות אחרים בעולם,
זה יכול וצריך להיעשות גם בישראל. **עלינו להכרייז
על מוביליות חברתית כדי לאומי שבסוגרתו
מדינת ישראל תשים כמטרה לאפשר לכל ילד "לטפס
בשלום" החברתי ולממש את יכולותיו.**

מתווה זה כולל מספר רב של המלצות. שלוש
המלצות הליבה שייהו את התשתיית לה坦מודות
עם הסוגיה, ובן אנו מציעים להתמקד בשלב
ראשון זה:
 1. הקמת גוף ממשלתי מוביל למובילות חברתית
במשרד ראש הממשלה.
 2. תקצוב דיפרנציאלי בכל השירותים לאזור, כולל
ערוצי היישום.
 3. הרחבת אחריות המדינה לחינוך בגיל הרך.

המלצות שאנו מציגים כאן הן ראשוניות, והן מהוות את
התשתיית לנדיות שתבקש לה坦מוד עם האתגר. מדיניות
משמעותית כוללת תצורת להרוחיב את העקרונות לפעולות
אפקטיביות בכל התחומיים החברתיים - בריאות, תחבורה,
מדיניות מסוי, פיתוח כלכלי של רשות הלושות ועוד.
 • זה ידרשו ממש, יצירתיות והtagiyot לאומית.

• זה ידרשו מאיינו לאיס משאבים ושלב כוחות.
 • זה ידרשו מאיינו להכרייז על מוביליות חברתית כאתגר לאומי.
זה אתגר חשוב, למען העתיד שלהם.
זה אתגר חינני, למען העתיד שלנו כמדינה.

אילן דוד תבנין

**הגעה השעה להכרייז על מאמץ
לאומי כדי לדאוג לילדים של היום
ולישראל שלמחרת יש לעשות כל
מאמר על מנת לנתק את הקשר
בין מקום הידה לבין פוטנציאל המימוש
העצמי, כי הוא המפתח להמשך שגשוג
המדינה.**

הצעד הראשון בדרך להשגת מטרה זו הוא לשנות את האופן שבו אנחנו מסתכלים על העוני שעובר מדור לדור. לא מדובר בגזירת גורל בלתי נמנעת, אלא על תופעה חברתית שנייה לשנות באמצעות אמצעות מדיניות ציבורית. זה נעשה במקומות אחרים בעולם, זה יכול וצריך להיעשות גם בישראל. **עלינו להכרייז על מוביליות חברתית כדי לאומי שבסוגרתו
מדינת ישראל תשים כמטרה לאפשר לכל ילד "לטפס
בשלום" החברתי ולממש את יכולותיו.**

**אנו סבורים כי הדרכ להנגיש הזרמוויות
ששות באופן מלא היא הפיכת המטרה
הזו ליעד מדיניות לאומי, המחייב איחוד
יכולות וכוחות לאורך זמן. התמודדות עם
יעד זה תחייב הקמת גוף שיתככל את
הפעולות הנעשות בדורות השונות.**

מובילות חברתית היא בעיה מורכבת, מרובת שחקנים, גורמים ופועלות. קידום של מוביליות אינו פרויקט חד פעמי - זו משימה שדורשת תשתיית ממוסדת לניהול הזרמוויות והגשותן באופן שכיל יכול למצות אותן. גופים רבים, בממשלה ובשדה האזרחי, פועלים כבר היום לעידוד שוויון הזרמוויות וליצירת מענים שמותאים לצרכי הקהילות השונות בישראל. אולם, הפעולות אין מאוגדות לכל מדיניות לאומית אחת, הפעלתה באופן מתואם באמצעות יעדים מדדיים.

**באופן ההיסטורי, ישראל כמדינה הגירה
וכמדינה רוחה, הייתה הארץ בה
"תגשמנה כל התקות", כל הזרמוויות
והאפשרויות, ליוחדים שנקבעו מארבע
קצוות תבל.**

החליטו ההיסטורי של דוד בן גוריון על חינוך מלכתי, לצד מדיניות כור ההיתוך חתו לאידיאל של מערכת חינוך וחיברות אחת. על אף המורדים התרבותיים שגבתה, ילדי ישראל נהנו ממערכות חינוך ובריאות איכותיות ונגישות. אין פה ניסין לעשות אידיאליזציה לעבר. מדינת ישראל הצפירה הייתה עניה, וכך גם רוב אזרחיה. בני דודות המזרחה הופנו לישובי פריפריה, מי שלא החזיקו בפןקס האדום התקשו למצוא עבודה, והערבים תושבי ישראל סבלו מאפלה חמורה.

אבל מדינת ישראל גם הייתה בסיסה מדינת רוחה - שהעניקה הזרמוויות חינוכיות דומות לילדי הפריפריה והמרכז, לחמישון התיכון והעלון. השילוב בין הזרמוויות אלו לבן נטייתם של מהגרים להשקייע מאמץ גדול כדי להשתלב בחברה, הובילו לכך שישראל ננתה, בשנותיה הראשונות, משיעור גבוה יחסית של מוביליות חברתית.

**בעשרים השנה האחרונות, הכל השתנה.
הצמיחה הכלכלית הפונמנלית העלתה
את רמת החיים הממוחצת של רוב אזרחי
המדינה, אך לא כולם הרווחו ממנה
באופן דומה.**

ישראל מובילת כיום ברמת אי השוויון בהכנסות לעומת מדינות העולם. וכך אי השוויון בהכנסות, נוצר אי שוויון בשירותים החברתיים, ובחינוך בפרט. זאת בעקב גל הchnin הפרט, לצד מדיניות הקצאות שמאפשרת לרשותן חזקות להשקייע הרבה יותר מהרשות העניות. אי השוויון כה מובהק, שלמעשה ניתן ביום לבנא בסביבות גבוהה כבר ברגע הילדה את עתידו החברתי-כלכלי של כל ילד בישראל - רק על סמך מקום מגורי. קיימים הבדלים חרורים בין סיכון בחים של ילד תל אביבי לבין ילד מגדל העמק, בין ילד ערבי לעומת גילו יהודו.

תהליך הכננת המתווה

העבודה על המתווה נערכה במסך חדשניים ארכויים. היא מותבשת על עשייה ולמייה ארוכת שנים המבוצעת בקשר רשמי, הפעלתה נזהה שלישה עשורים בסלולו יישובים לצמצום פערים וקידום הזדמנויות בפריפריה החברתית והגיאוגרפית בישראל. במסגרת העבודה על המתווה נערךו ראיונות ומפגשים עם עשרות מומחים וחוקרים מהמובילים בארץ, קבועי מדיניות, ואנשי מקצוע בתחום הרוחה, הכלכלה והחינוך; ונסקרו המחקרים המובילים שהתבכוו בנושא מוביליות חברתית, בארץ ובעולם. המתווה גובש בהובלת מחלקה מחקר והפיתוח של קרן רשיי בסיוע אנשי התוכן - **הDst להב, דבי רוזנר** ואנגליסטית המחבר **אללה אביטל**.

רוב הנתונים על המוביליות בישראל מותבסים על מחקר מקיף ראשוני מסגרו שנערך במסגרת הדוקטורט **של און הלה**, מנהלה המחבר בביוטח לאומי, שאמם סייע לבסס את התשתית התיאורטית והמחקרית למתווה זה וליזוה את כתיבתו.

תודות

ברצוננו להודות לאנשים, לנשים ולארגונים שסייעו לעובדה על מנתה זה, נרתמו והקדשו מזמנם, הציגו לנו את מחקריהם ואת הניסיון המctrבר מעשייהם, חלקו עימנו את תובנותיהם, כתבו והעבiron מסמכים, והיו שותפים לכל אורך הדרכן.

שלמה דוברת, שותף-מייסד "וילה ונ'ורס", מייסד ויו"ר מכון אחרן, יו"ר כוח המשימה הלאומי לkidom החינוך בישראל (עדות דוברת) **צוות קרן רשיי** ו**העמותות החברות אסתר סובל**, מנהלת חזנות חברתית **אורן חזאי**, מנהל יוזמת "הישוב במרכז" **דניאל וועל**, מנהל תוכניות ליבה, מרכז "מעשה" **חוון טייפלד**, מנכ"ל עמותת "אהבים" **חליל פרץ**, מנהלת מחקרי הערכה **ヨシコタカ**, מנכ"ל מרכז "מעשה" **יעל בלחה-אבוני**, סמנכ"ל תוכניות **לימור לב**, מנכ"לית "יעדים לצפון" **מיכאל חן**, מנכ"ל "תפנית בחינוך" **ניסים כהן**, מנכ"ל עמותת "כילות" נתנאל טיטו, מנהל יישום, ייחום ישוב במרכז **עמרי זגן**, סמנכ"ל מחקר ופיתוח **קרן ליפּ נוטמן**, מנכ"לית עמותת "אופק" **רותם עזר-אליהו**, מנהלת מוזם והינוקות של קרן רשיי ג'יונט' אשלים והאגף למשמעות יום ומשפחתיות התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות הארץית **תוכנית קרב** למועדות בחינוך **תנועת או לישוב ולפיתוח הנגב והגליל** החברה למתנסים

אני מתכבד להציג לכם מתווה מדיניות זה, המציע סדר יום חדש למדינת ישראל שבמרכזו קידום המוביליות החברתית כדי לאומי מרכז.

המוחה ששלפניכם הינו פרי עבודה מאומצת של חדשניים ארכויים, שנעשתה ביוזמת קרן רשיי והינו תולדה של מעלת 35 שנים עשייה מוכחת לקידום אוכלוסיות מודדות ומוחלשות בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית של ישראל. בשעה זו נשפנו למציאות של אישוין הולך וגדל, כמו גם להיעדר הזדמנויות למיצוי הפוטנציאלי, במיוחד בהקשר של מרכז מול פריפריה.

מתווה זה הוקם במטרה לסייע לממשלה להוביל מדיניות שתאפשר לכל ילד וילדה בישראל הזדמנויות שווה למשת את עצמו, ללא קשר למקום הולדתם ולאובה ההכנסה של הוריהם. הוא מתמקד בהמלצות המדיניות כוללת לקידום מוביליות חברתית ועקרונות יסוד לבניית תשתיות שתאפשר את הוצאה אל הפועל.

יחודה של מתווה זה הוא בכך שהוא מאפשר ראייה מקיפה של תמונה המוביליות בחברה הישראלית. המלצותינו מותבסות על ראיונות ומפגשים עם עשרות מומחים ואנשי מקצוע, סקירת מחקרים מהארץ ולמידה מהנעשה בעולם. הם נועד לשמש את מccoli החלטות בבואם לעצב מדיניות אפקטיבית לשם יצירת הזדמנויות ומענים

שיאפשרו "טייפוס במעלה הטולס" למי שנמצאים בתחוםו.

מדינת ישראל השכילה להתמודד בהצלחה עם אתגרים עצומים מבית ומחוץ, כאשר הוצאה אותם בראש סדר העדיפויות. כפי שנעשה בתחום הביטחון הלאומי, אנו מאמינים כי קרן יש להנог בתחום הביטחון החברתי, ולהציגו כיעד לאומי מודרנה. אנו מכוונים כי המתווה ישמש כבסיס להמשך חשיבה ותכנון ארוך-טווח אשר

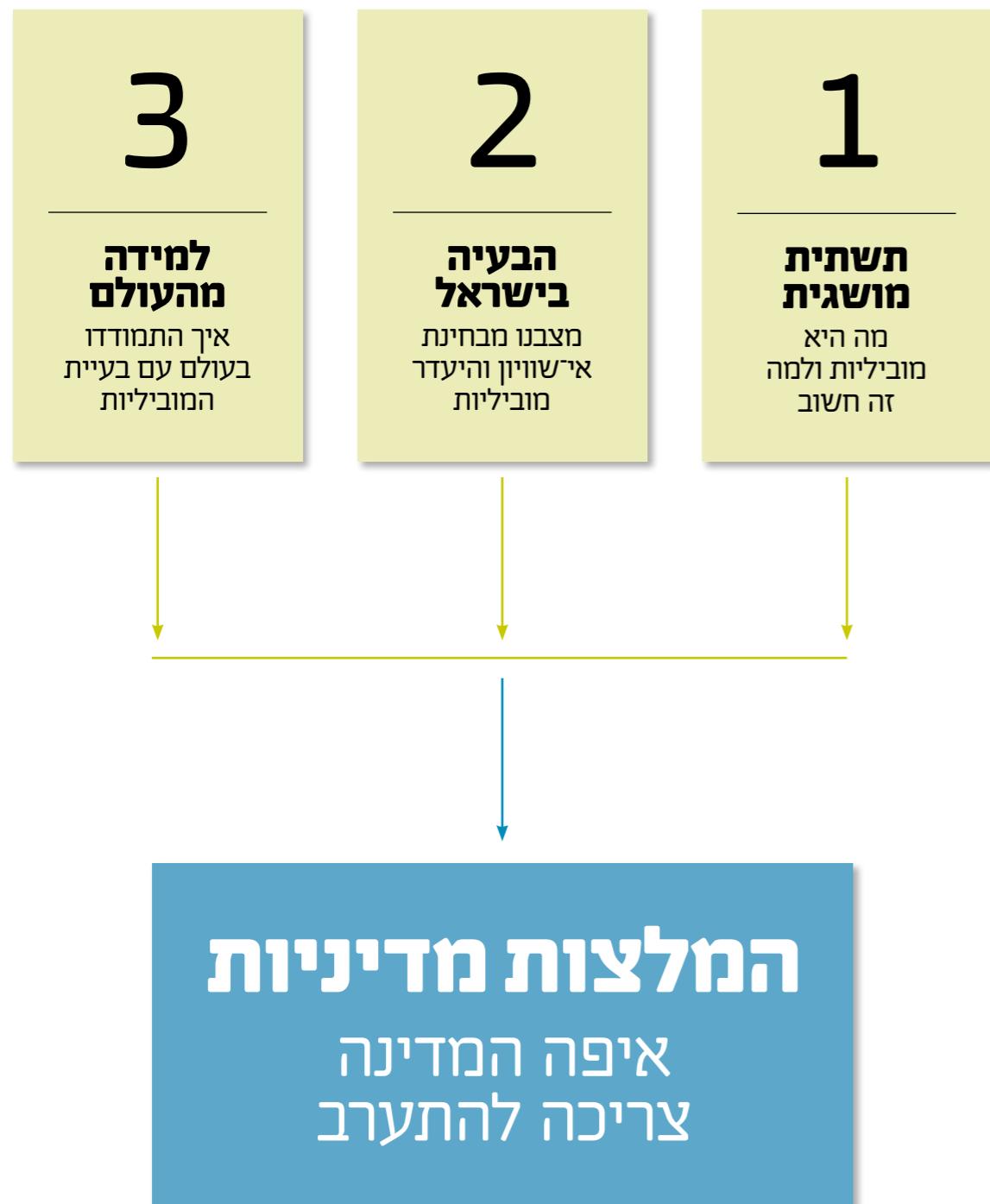
יביאו לפריצת הדרך המוחלת לטובת עתידה של החברה הישראלית ומדינת ישראל.

קרן רשיי פועלת מתחור תפיסה הרואה בחיבור ובשילוב הכוחות בגין גופי החברה האזרחית לממשלה את המפה ליצירת שינוי ממשוני ובר-קיימא לטובת כלל אזרחי המדינה. אנו קוראים לכם להירטם לkidom היוזמה, ונשמה לחתך חלק פעיל במאיצ' חשוב זה ולהיות לכם לעזר כלל שנותבך.

ברכה,

מיכל כהן
מנכ"לית קרן רשיי

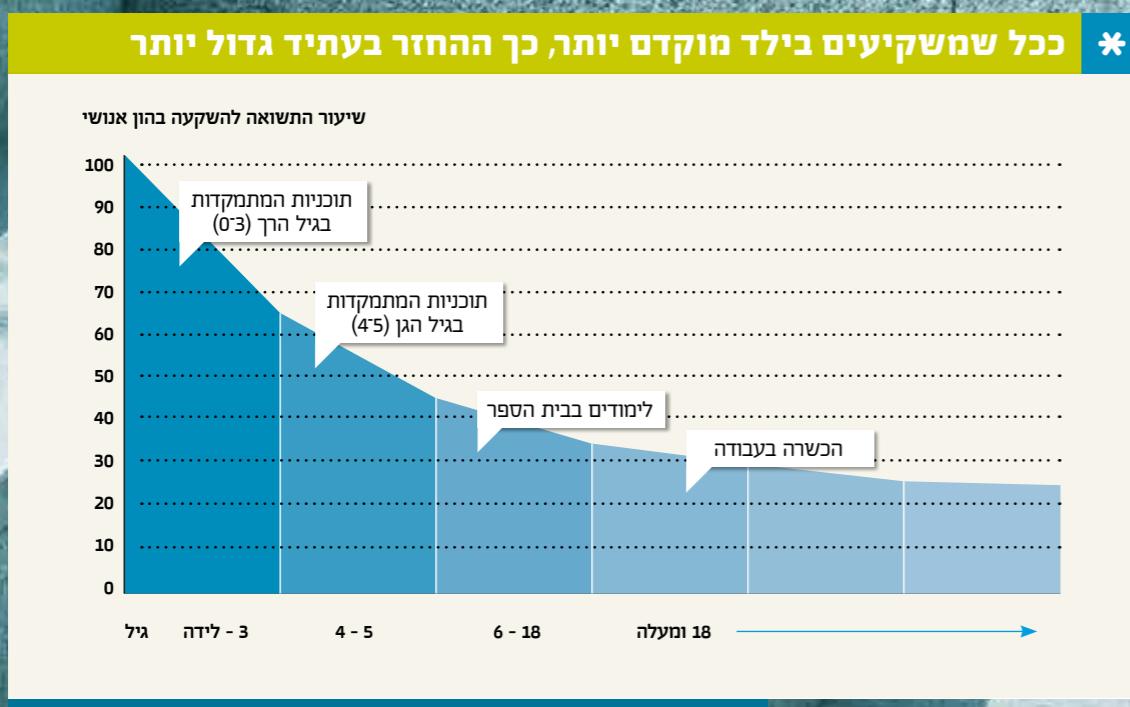
מבנה העבודה

כמה זה משתלים לחברה

היעדר מוביליות יعلا למشك הרבה כסף בעתיד. ההשלכות האלו מתחבטות בשני תחומים: מצד אחד - אובדן הכנסתות ופגיעה בפריזן ובצמיחה כתוצאה מאין טיפוח כישרונות. מצד שני - הוצאות יתר על שירות רוחה וקצבאות עבור אלו שלא הצלחו לשפר את מצבם.

- **הتوزעתści גודלה היא מהשקעה בגיל הרך:** לפי נתונים שמציג זוכה פרס נובל לכלכלה, ג'יימס הקמן המוצגת בגרף זהה, ככל שההתעדבות יותר מוקדמת - ההאזור הכלכלי שהה גבוה יותר. لكن היכי משתלם להשקיע בגיל הרך: כל דולר שימושקו בתוכנית חינוך איקוחית לגיל הרך מניב 13% תשואה שנתית.⁷
  - **חינוך איקוחי** שמביא לעלייה של סטטיסטיקון אחד בציון הממוצע יביא לעלייה של כ- 10% במסחרות שירוויח הילד בגיל 27.⁸
  - **העלאת הכנסת משפחה ב-\$5,000,1 דולר** כתוצאה משנהו מדיניות מיסוי, מגדילה את סיכון הילדיים לסיכון תיכון ב-1.3% ואת הסיכון שישימנו תואר אקדמי ב-4.2%.⁹

Heckman, J.J. (2008). Schools, skills and synapses. *Economic inquiry*. 46(3). p.311 :
 קורקוקן :
 Heckman, J.J. (2008). Schools, skills and synapses. *Economic inquiry*. 46(3). p.311 :
 קורקוקן :

כל הסיבות: למה לו מובילות עכשו

- **סיבה ערכית:** העורך עומד בבסיס המוביליות הוא הוגנות חברותית - חברות הוגנת היא זו שבה כל ילד יכול למשש את עצמו, את הפוטנציאלי הטמון בו ואת שאיפותיו - בין אם נולד למשפחה מובוסט במרכז הארץ או למשפחה קשה יום בפריפריה. גם בעולם שבו נקודות הפתיחה של כל הפרטים אינן שוות - נשאף ליצור הזדמנויות שוות שיפצו על כן.
  - **סיבה דמוקרטית:** בהיעדר מוביליות, אזרחי המדינה, בעיקר מהשכבות החלשות יותר, עלולים להרגיש שיש להם "תקרת זוכחת", ושלא יפיקו את המירב מן המאמץ והכישרונות שלהם. כך עשויים להיפגע תחושת האמון שלהם בהוגנות של המערכות הציבוריות, מה שעלול להתבטא בירידה ברמת השתתפות והמעורבות בתהליכי דמוקרטיים ברמה המקומית והלאומית.
  - **סיבה כלכלית:** לחברה עם מוביליות חברתית יש יותר סיכוי למצות את פוטנציאל הצמיחה והשגשוג שלה. מוביליות נמוכה פירושה שישנם פרטיטים ואף קבוצות שלמות שיכלו לתורום במגון דרכים לכלכלה ולחברה, אך לא עושים זאת.
  - נבסאותן את זה-כונן שלוחות שבעזרת מעגל העוני הבין-דורתי ולשפר את מיקומם בסולם החברתי-כלכלי ללא קשר למאפיינים שאינם תלויים בהם: הרקע שלהם, היישוב בו גדלו, או הקבוצה האתנית אליה הם משתייכים.
  - **מוביליות בין-דורית מתייחסת לשינוי החל בין הדורות ובודקת האם - ובאיזו מידה - ההזדמנויות שלILD מושפעות מהמצב החברתי-כלכלי של הוריו.**
  - **מוביליות בהכנסה** היא המשנה הריצוף והמגן ביותר, שנית להשוות באמצעותו בקלות בין מדינות. המدد הנפוץ למדינת מוביליות יחסית בהכנסה הוא גמישות שכר בין-דורית (IGE - Inter Generational Elasticity) הבודק את הקשר בין שכר ההורים והילדים.
  - הנتونים מראים שבמוצע, קיים יחס שלילי ישיר בין אי שוויון בהכנסות לבין מוביליות חברתית: **כלכל שאייהשוין** במדינה גבוהה יותר, כך המוביליות החברתית נמוכה יותר.

לטפס בסולם מה זו מובייליות

- **МОБИЛИОТ ГИА ЙКОЛАТ ТНОУХА - האפשרות לנוע בין מומדות חברותיים שונים ובין רמות שונות של הכנסתה והשכרה.**
  - **МОБИЛИОТ ЧШОВАה במיוחד עבורה**
אנשים מפרק חברותי-כלכלי נמוך - והוא מבטא את היכולת שלהם לשבור את מעגל העוני הבינ'זרי ולשפר אותו מיקום בסולם החברתי-כלכלי לא רק שקשר למאפיינים שאינם תלויים בהם הרקע שלהם, היישוב בו גדרו, או הקבוצה האתנית אליה הם משתייכים.
  - **МОБИЛИОТ БИН'זרית מתיחסת לשינוי**
החל בין הדורות ובודקת האם - ובאיזה מידה - ההזדמנויות של ילד מושפעו מהמצבי החברה-כלכלי של הוריו.
  - **МОБИЛИОТ בהכנסה היא המשנה הרצינית**
והמגון ביותה, שניתן להשות באמצעות בקלות בין מדינות. המדרן הנפוץ למדידת מובייליות יחסית בהכנסה הוא גמישות שכר בין-זרירית (IGE - Inter Generational Elasticity) הבוחן את הקשר בין שכר ההורים והילדים.
  - **נתונים מראים שבממוצע, קיימת**
יחס שלילי ישיר בין אי שוויון בהכנסה לבין מובייליות חברתית: ככל שאינה השוויה במדינה גבוהה יותר, כך המובייליות החברתית נמוכה יותר.

דוגמאות לגורמים המשפיעים על מובייליות

			
גיישה לחינוך איקוני מודד המנeba את הסיכון לרכוש השכלה גבוהה ולהגדיל את כושר הכנסה העתידי	חשיפה לחוויות וחינוך בגיל הרך חשיפה לחוויות ותנסיות סביבתיות היא בעלת משקל קרייטי בהתפתחות התקינה של המוח ושל מערכת העצבים המרכזית	השכלת ההורם קיים קשר הדוק בין הורם לבין הורם להצלחה בחינוך, כמו הסקלה ורשת קשרים חברתיים, תליה במצבם הכלכלי	
			
העברת נכסים בין-זירות העברת רכוש מדור לדור יוצרת אישיוון במצב הכללי ובנסוף משפיעה על תכונות כמו ביחסון כלכלי ונכונות ליטול סיכון	מבנה משפחתי קיים מתאם בין משפחות חד-הוריות לבין מותם מובייליות נמוכה	הוּן חברתי איכות וכמות הקשרים החברתיים והיחסים של האדם נבעים מהמיוקם החברתי או מהשתיקות לקבוצה מסוימת. נמצא שמאוון האיכות והיכולת של הרשות החברתית של אדם משפיעה על היישgo בטוחה האחור	השפעה גיאוגרפית ליישוב בו האדם גdal השפעה רבה על מגוון ההזמנויות שלרשותו, בעיקר מבחןת מידת הפריפראליות של איכות השירותים החברתיים של הילד.

הגורם המשפיע על מובייליות

mobilitat הוא מושג מורכב ורב-משמעות. רבים הם הגורמים המשפיעים על מובייליות חברתית, כך שאי אפשר להסיק מסקנות נחרצות על החשיבות היחסית של גורם אחד או אחר. במקרה, הם עובדים בדרך כלל חופפות ובצירופים שונים עבור אנשים שונים.

פערים חברתיים, ברובם המכריים, אינם נובעים מבדלים גנטיים או אינדיידואליים. לרוב הם נוצרים מהתבססים על ידי תהליכי ומנגנונים חברתיים, שמעמיקים את אי-השוויון במשך הדמניות. ניתן להבחין בין גורמים שנוצרים כתוצאה מדיניות ציבורית (כגון חינוך והשכלה, הקצתת משאבים, מדיניות מיסוי ותשומת העברה ועוד) לבין גורמים שאינם נובעים באופן ישיר ממדיניות ציבורית (כגון העדפות תרבותיות, נורמות חברתיות, אתיקות של עבודה ושרות חברתיות).

על מנת לפתח מדיניות אפקטיבית של התערבות שתחליש את ההשפעה הבין-זירה של מעמד ההורים על עתיד ילדיהם, יש למפות את המשתנים הנפרדים המשפיעים על המובייליות לאורך חייו של הילד.

חילוני, חרדי או ערבי: אמור לי מי הוריר ואגיד לך מה סיכוןיך בעתיד

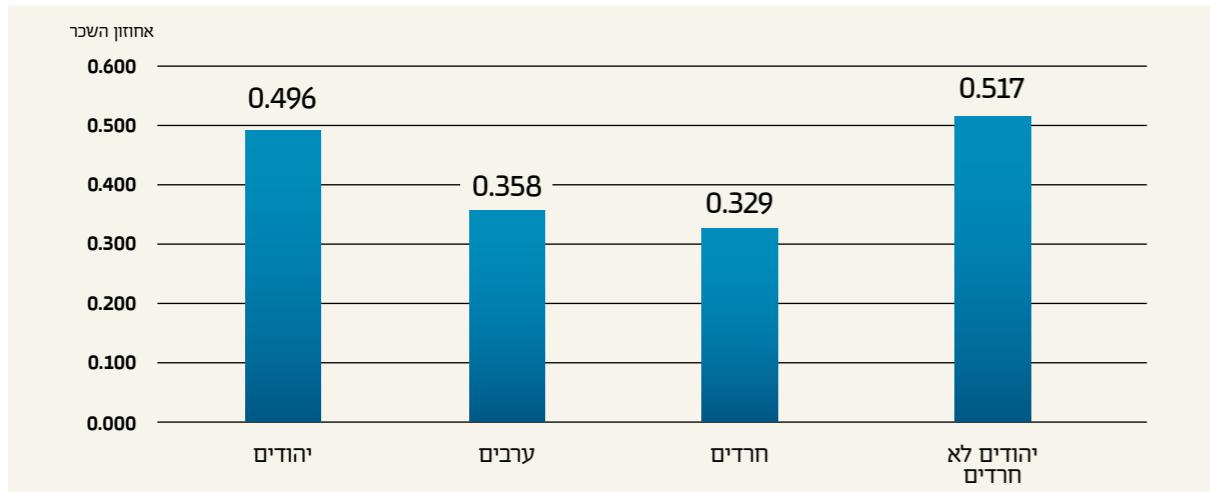
קיימיםבדלי מוביילים מובהקים בין הקבוצות השונות, שימושם שימור ביחסורי של המועד החברתי כלכלי של הקבוצות¹². בambilים פשוטות: **ילד שנולד בפריפריה, או למשפחה חרדית או ערבית - לא מקבל את אותן הזדמנויות להתקפות וצמיחה אישית כמו ילד היהודי לא חרדי שנולד במרכז הארץ.** הגף הבא מציג את נתוני המוביילים של ילדים שגדלו להורים בעלי הכנסות מעובדה הנמוכות ממחצין.

- הנידות הבין-זרות הגבוהה ביותר במשפחה נמוכה מהחציון, היא בקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית:** כפי שניתן לראות בגרף, הילד ממשפחה ענייה שלונך בחינוך ממלכתי או ממלכתית דתי, יש את הסיכוי הרוב ביותר לטפס בסולם החברתי כלכלי, בהשוואה.

הנידות הבין-זרות של האוכלוסייה הערבית נמוכה בהרבה: הילד ערבי שמשפחתו מצויה בחוץ התיכון, צפוי להתמקם בගרוותו באחוזון 36. הדבר נבע מהשיקעה נמוכה יותר בחינוך כתוצרת מרמה חברתי-כלכלית נמוכה של היישובים הערביים וגם מהדרה מסוימת בשוק העבודה.

סיכון של ילד חרדי להתקדם בחיים הנמוכים ביותר, בשל מגוון סיבות: חלקן קשורות לתכניות המועברים במערכת החינוך ואינם מותאמים לשוק התעסוקה המודרני, חלקן קשורות למעמד החברתי-כלכלי הנמוך של חבר המשפחות החרדיות ולהיעדר השכלה גבוהה של ההורים, וחלקן נובעות מסיבות תרבותיות שיש רק בגרוותם עוד 20-30 שנה - ואז כבר יהיה מאוחר.

* סיכון המוביילים בישראל: גבוהים ליהודים לא-חרדים, נמוכים לערבים וחרדים

מקור: הלג, 2017.

אחסון השכר הצפוי של ילד שגדל להורים בעלי הכנסות מעובדה הנמוכות ממחצין.

הmóvelיות בירידה: ילדים של היום, יש פחות שווון הזרמוויות מבעבר

בדרכל קיים מתחם שלילי בין אי השווון המדינה למידת המוביילים. לאור רמת אי השווון האבולה, הינו מ�פים לראות בישראל מוביילים נמוכה בהתאם. ישראל ממוקמת מאוד גבוהה במדד אי השווון אף במקום טוב יחסית ברמת המוביילים המומוצעת.

ולכן, המומוצע הוא נתון מטעה עבור מדינה הטרוגנית כמו ישראל. בשל השונות העצומה בין קבוצות אולם, המומוצע מושך אליו מוביילים לכל קבוצה. בוחנה שכזו תעלת שנותני המוביילים של העربים, החרדים ותושבי הפריפריה נמוכה בהרבה מהמומוצע העולמי.

בנוסף, ניתן להצביע על המגמה, והיא מודאגת: **הmóvelיות בישראל נמצאת בירידה.** לפי נתונים של ארגון OECD¹³, השוואה של מוביילים מעמדית (Absolute Class Mobility), מדד האומד "יוקרה" יחסית של מקצועות מראה ירידת מוביילים של ילדים השנים 1960-1990 לעומת יידי העשורים הקודמים.

הבעיה המרכזית במדידת מוביילים היא שהנתונים המתקבלים הם מוגבלים עד גיל 40 של בני נספחים את התנאים ששרו בישראל בשנת 1970. את המוביילים מתקיים תמיד באחורי של דוד, שכן נתוני המוביילים של הילדים של היום נוכל לבדוק באופן אופני.

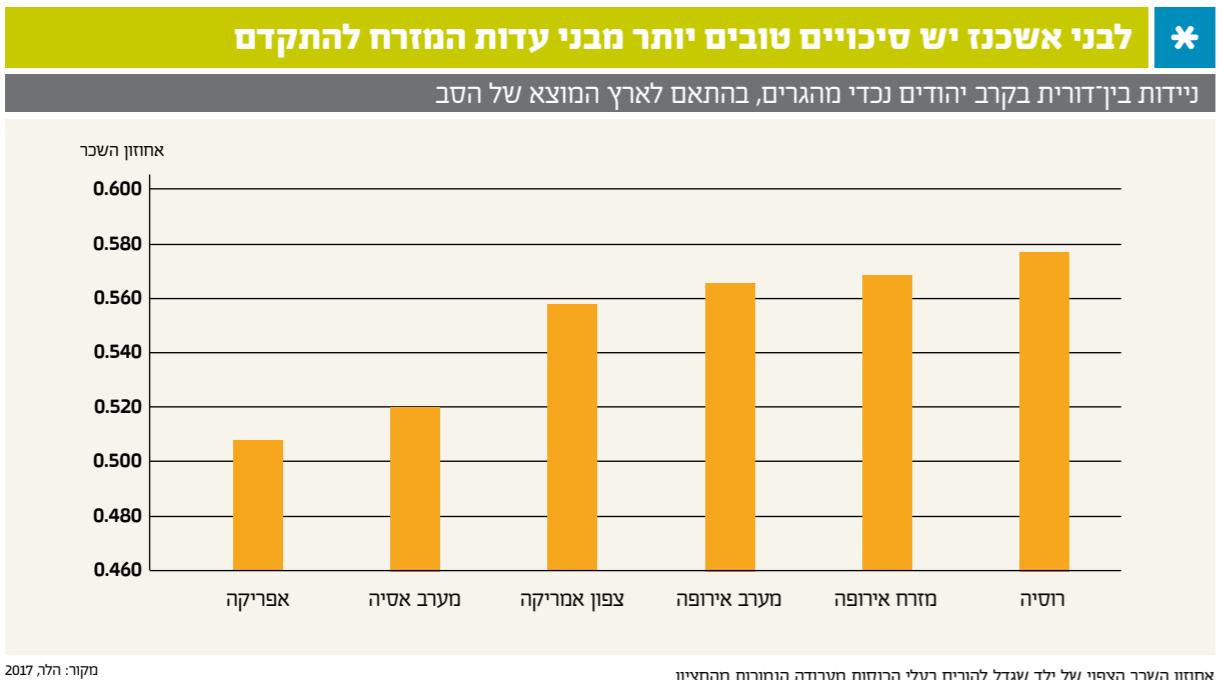
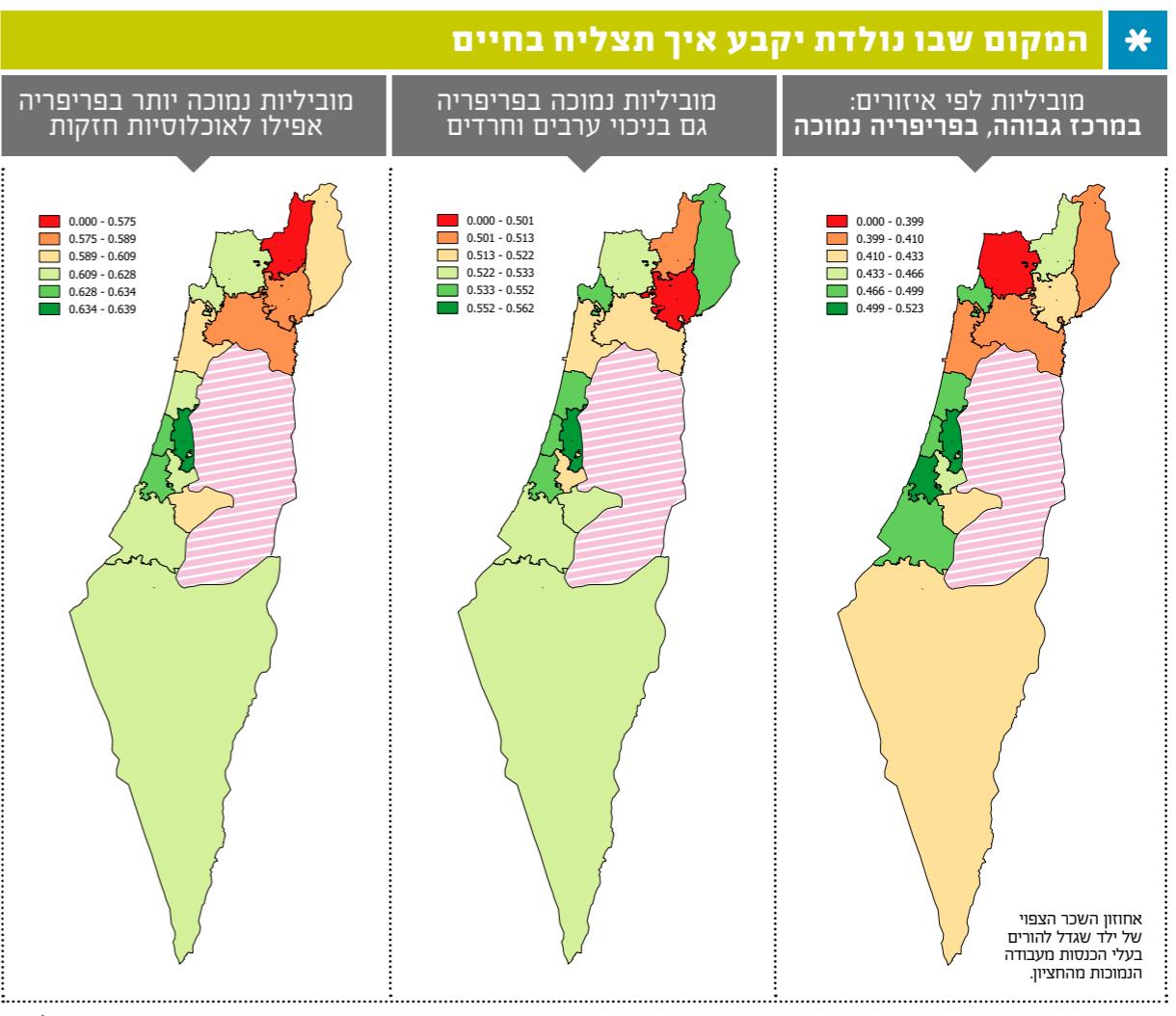
בוחנה שליהם תוכל להעיד על ההשפעה של המדיניות הנוהגת כיום. לפי OECD בוחנה של מספר מוגבלים הידועים בהשפעתם על מוביילים (כמו חוסר שוויון בחינוך, תעסוקה, הכנסות וכן חברתי ורישות של ההורים) מעלה כי **הmóvelיות בישראל נמצאת בירידה.**

ההידדרות במוביילים נובעת מהגידול באיש השווון בהשוואה לעשורים הראשונים לקומה של ישראל. מגמת ההידדרות נובעת גם מההרכב הדמוגרפי המשתנה של מדינת ישראל. לפי דוח הכלכלה הראשי במשרד האוצר¹⁴, "הממצא לגבי מידת נמוכה יחסית של מוביילים לערבים וחרדים חשוב במיוחד, וזאת לאור העובדה כי משקל האוכלוסיות הנ"ל מכלל האוכלוסייה צפוי לגדול בעשרות הקרובים. הממצא מرمץ כי במהלך העשנים הנוכחיים, רמת המוביילים בישראל עשויה לדחת".

אם לא נפעל היום, את המחדיר ישלם הדור של ילדינו.

גדרת בפריפריה? העתיד של רוחות טוב

לא משנה מה הרקע הכלכלי-חברתי או ההיסטורי של האזורים הקבוצתיים, ככל שמתרכזים מהמרכז, אי השוויון בהזדמנויות גדר והמוביליות קטנה, כפי שניתן לראות את האזוריים האדומים והכתומים במפה הימנית. המפה האמצעית מראה שהשפעות של המגזרים בפריפריה נותרות גם כאשר בוחנים רק אוכלוסייה יהודית לא-חרדית ומונכים את האוכלוסיות העבריות והחרדיות, שכן להסביר את המוביליות הנמוכה שלן בדרכים אחרות. ההשפעה של הפריפריה נותרת אפילו כשהוחננים את ההשפעה על אוכלוסיות חזקות (אם כי ברמת מובהקות יותר נמוכה): כפי שניתן לראות במפה השמאלית, **המרכז מהמרכז פוגע במוביליות גם כאשר בחנים אוכלוסייה יהודית לא חרדית, ותיקה, ובעלת השכלה גבוהה**¹³. בנוסף, היישובים בהם קיימת מוביליות כלפי מעלה מאופינים ב- היוצרים יתר למרכז הארץ (פחות פריפריאלים); הכנסתה ורמת השכלה גבוהה; הון חברתי גבוה (הנמדד במיוחד באחוז גובה של גיס ומיועט עבירות אלימות); שוק עבודה מפותח ושיעור נמוך של משפחות חד הוריות¹⁴.

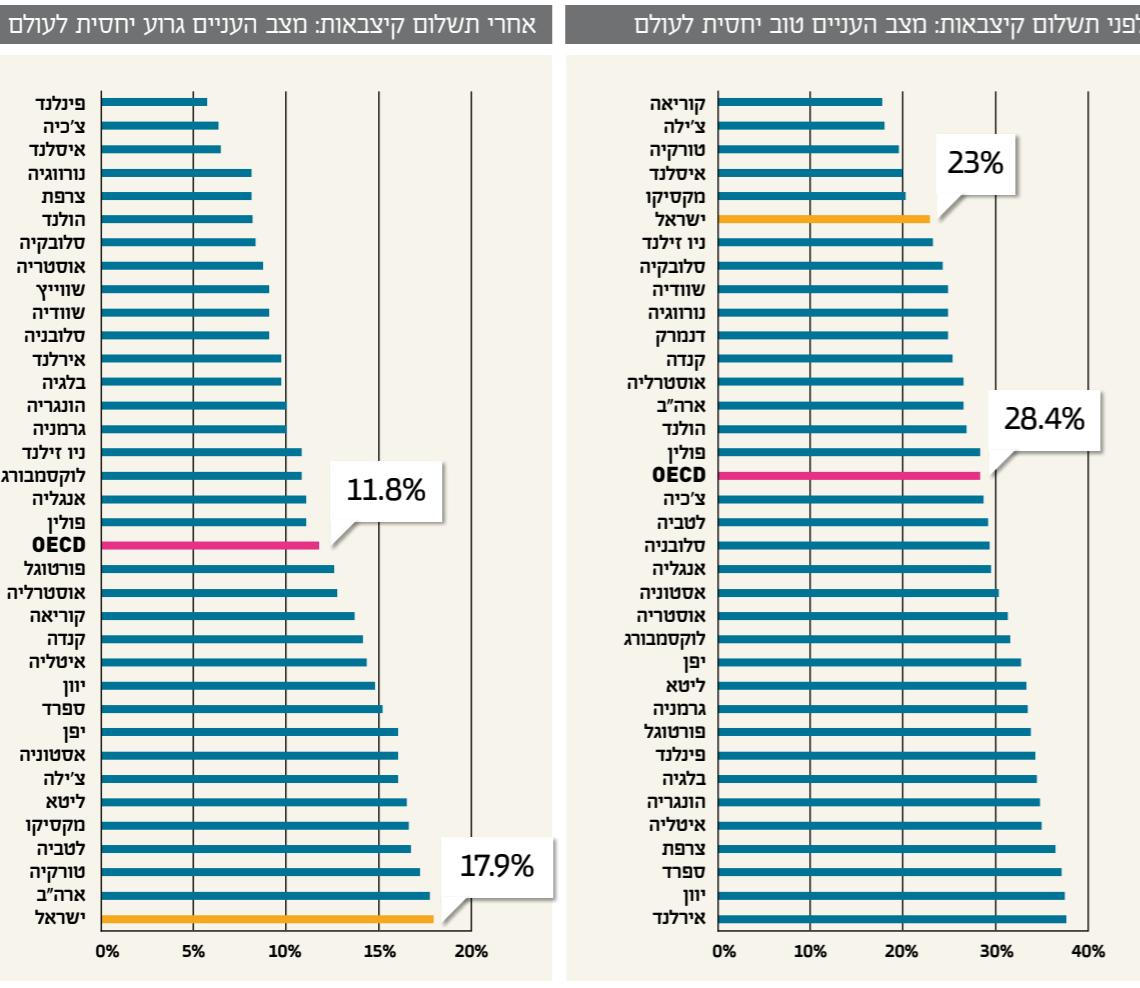
אם בדור השלישי: לבני עדות המזרח יש סיכוי פחות טוב להתקדם

אם אחרי שני דורות בישראל, הנידות הבינ-זרות של בני עדות המזרח נמוכה מזו של בני אשכנז. יתרה מזאת, מוביליות של ילדי בני עדות המזרח שאבו בפריפריה נפגעה פעמיים: בגלל השונות הגיאוגרפית ובגלל השונות לפי מוצא.

בחינת הנידות הבין-זרות, לפי מוצאו מושווה מוביליות של ילדים שהם והוריהם נולדו בארץ, והפלוח נעשה לפי הארץ ממנה עלו הסבים. הנידות הגבוהה ביותר היא של ילדים ממוצא רוסי אוירופאי, והنمוכה ביותר היא של ילדים שנוצרו משפחתם מאפריקה ואסיה.

נדגיש שמצוב דברים זה נכון לילדיו שנולדו בשבעים וסביר להניח שהשינוי שה生הות בהזדמנויות הניתנות לילדים על בסיס מוצא נחלשה עם השנים. ועודין, מצוב זה הוא אות קין לחברת היישראליות.

* ההשפעה של מדיניות הקיצבאות על מצב העניים

חלק זה של הדוח סוקר את החסמים המבנאים בתחום המובייליות, המחייבים שינויים מערכתיים ותרכזתיים מורכבים וארכויים טוויה. חלק ניכר מהמשפחות בישראל חיים חיים במצבים שמשלבת בין חייהם הרווחתיים בעוני, חיים בפריפריה ומגורים ברשות מקומית מוחלשת. שילוב זה מכתיב וממנית משמעותית את הסיכון שלהם למובייליות חברתית.

עוני

העוני הוא מצב תודעתי, נפשי, פיזי, הירודוטי - שאינו מאפשר כלל "לטפס בסולם המובייליות". אדם המסתמך עם עוני עסקם בהירادات והוא לא מסוגל להרים את הראש כדי לראות את הסולם ולנצל את האפשרויות שיאפשרו לו ליצאת ממעגל העוני.

טיפול בעוני חייב להיות כזה המכונן להתקדמות בשני שלבים. בשלב הראשון בLIMITת העוני ויציאה ממנו. בשלב השני התקדמות לעידים הבאים - המושכים את האדם ומשפכוו למעלה. הממשלה מינתה את הוועדה למלחמה בעוני בראשות אלי אלאלוף וקיבלה את המלצותיה ב-2014, אך רובן לא יושמו. וכך ממשיכה ישראל לעמוד בראש סולם העוני בקרב מדינות OECD. לפי נתוני הביטוח הלאומי, 466,400 משפחות בישראל היו בעוני וישנים 814,800 ילדים עניים בישראל.¹⁵ בנוסף, היופיע ההצעות על רוחה בישראל קטן ביחס למקובל במדינות OECD. מדינות מפותחות נהוגות לשלים קצבות אוניברסליות כמו קצבת ילדים או הבטחת הכנסתה בORITY נדיבה יותר. לפיק, בעוד שככל המדינות התרבותו הממשלה מקטינה אי שוויון ועוני, מדיניות הרוחה המוצמצמת בישראל מגדילה אותו בהשוואה ליתר מדינות OECD.

לפי התפיסה המדינית הרווחת, שמננה נזרת ההתערבות הממשלהית, עוני הוא אך ורק מבחן הכנסתה לפוי נפש למשך בית. תפיסה זו מתחילה מרוב המתודיות של העוני כהופעה חברתית. אדם החוי בעוני יעשה סובל לא רק ממבחן במושגים כלכליים, אלא גם ממבחן בהזדמנויות ובហן סימוביל - קשרים חברתיים משמעותיים וירושות חברתי. מעגלי המבחן האלו משפיעים אחד על השני ומקשים על ההיחולות מעוני.¹⁶

לחיים בעוני יש השלכות קשות על הפרט, המשפחה, הקהילה והחברה. כמות המשאבים הזמינים למשפחה משפיעה על יכולתה לטפח את ילדיה. מכאן שההתפתחות והישגים האחורי הטוחן של ילדים למשפחות עניות נפגים בORITY הרבה. מחקרים רבים הצביעו על הקשר בין עוני למצוות סיכון נוספים. על מנת שהפרט יוכל לשנות את מציאות חייו, על המדינה לפעול להסרת חסמים מבנים מורכבים שעינם אין לפרט סיכון להתמודד לבדו. ניתן כמה דוגמאות לחסמים כאלה:

- תעסוקה שאינה מחלצת מעוני - בשנים האחרונות יש עלייה בשיעור המשפחות בהן שני בני הזוג עובדים המצויות מתחת לקו העוני. שיעורן עמד ב-2016 על כ-5.3%. בקרב הערבים שיעורן היה כ-15%, ובקרב החדרים על לمعالה מר-25%.¹⁷
- אשראי יקר - הכנסת נמוכה הופכת את העניים ללקחות ברמת סיכון גבוהה יותר ועל כן הריבوت על האשראי שנitin להם גבוהות יותר באופן משמעותי.
- היוצאות החובות וההתמודדות עמן - כל משבר וצורך כספי דוחף עלול לגרום משפחה של עוני ל"סחרור" של חובות אשראי שקשה להיחלץ ממנו. החזר ההלוואה ידרוש הלואה נספה, ומשם הדרך לשוק האפור ולהזאה לפועל קצהה. למצוות של חובות יש השלכות על רווחת המשפחה ועל יכולתה להיות פנויה לתהליכים שונים של שיפור במצב העוני.
- חסמים בשימוש שירותי בריאות - לדוגמה היעדר ביטוח רפואי.

aicot meoreket hachinuk ba'chbara ha'arabiyah

הפעורים במערכת החינוך הערבית עצוממים, ונובעים ברובם מהשיקעת חסר וקיופו לאורך שנים. מذובה, בין היתר, בהשיקעה כלכלית נמוכה פרט לomid ובהקצאת פחות שעות לימוד. ואכן, את תוכניות הפעורים והאפליה ניתן לראות מכל עבר: התלמידים הערבים מדשדים מאחור בהישגיהם במבחנים בין לאומיים ובחישת תלמידים יהודים, בעלי אחוזי זכאות נמוכים יותר לתארים אקדמיים ועוד. מעבר להשיקעה כלכלית אשר נדרשת (ומתקיימת בחלוקת בשנים האחרונות), בעקבות החלטת הממשלה (922) בשיפור תשתיות ואיכות החינוך היהודי, נדרשת השיקעה ייועדת בכלל המרכז להשתלבות מיטבית בחברה הישראלית והוא השפה הערבית. השפה היא הכליל להשתלבות בהשכלה גבוהה והיא הכליל להשתלבות בשוק תעסוקה מגוון. היא כלי חבריוו עירוני המורכליות על האורלווייה הערבית

יק. ט' עבה והגב' הון ט' הואכטן זהוועברן.
עברית נלמדת בחינוך הערבי כשפה שנייה. היא נלמדת החל מכתה ב' או ג' בשיעורים ייעודיים, המועברים על ידי מורים ערבים-ישראלים אשר אינם בהכרח דוברים עברית ברמה של שפת אם. בבתי הספר התייכוניים, תוכנית הלימוד כוללת מיקוד ביצירות ספרותיות ולאו דווקא בעברית שימושית לחיי היום יום. תנאי לקבלת תעודה בוגרות הוא מעבר בחינות בగנות בעברית בהיקף 3 יחידות לימוד בלבד²⁰. לפי סקירה שפורסמה על ידי משרד החינוך: "...aicoot בחינות הבוגרות בעברית אינה מספקת לידעית השפה בפועל ולכינסה לעולם העבודה המודרני".²¹

לאור הפרישון הגבוה של האוכלוסיות החרדית והערבית, חלון היחסי בחברה הולך וגדל. המשמעות היא שהאוכלוסיות בעלות הפרישון הגבוה ביותר מקבלות את החינוך האגריום ביותר, מבחינה התאימות לשוק התעסוקה העתידי.²²

לימודי ליבה לחרדים

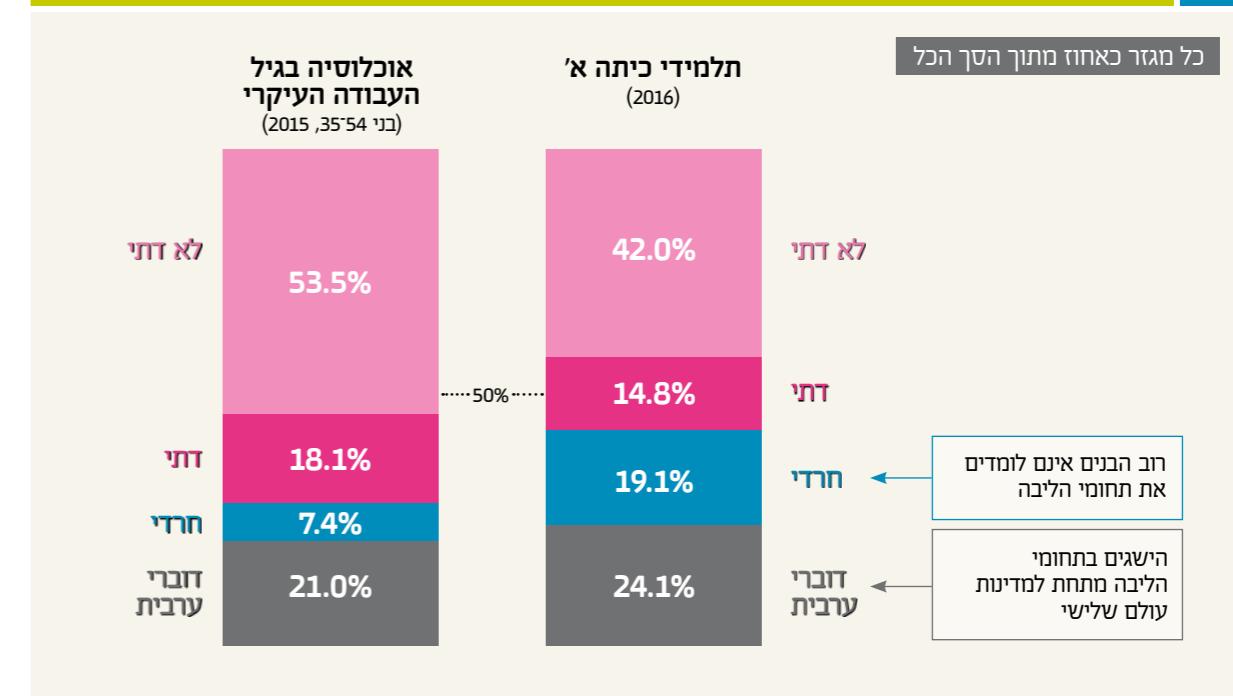
הפערים החינוכיים בין חלקו האוכלוסייה בישראל נובעים מטיסיות רבות, חלון קשורות לאפליה רבת שנים וחלון לבחירות תרבותיות. פער מהותי אחד מאפיין את מוסדות החינוך החרדים: הם בוחרים שלא למדם מיטומיות לריבת רמו מחמוץיה ואונגלאית החינויים לצורכי העמלרות בשוק המאצטזגה.

בקשר החברתי-כלכלי, מרבית היישובים המשתייכים לאשכולות 1-3 הם חרדים וערבים. בעת שהחברה הישראלית מאופיינית בשערוי לימודים אקדמיים גבוהים ובתהליכי אקדמיים איקוטיים, מרבית האוכלוסייה שלהן נותרת מזחזה. התנאים הכהרתיים להשתלבות והצליחה הם לומדים איקוטיים לאורך שנות בית הספר והשכעה בלבד מתמטיקה ואנגלית. עברו צער המגע ממושך חינוכי שבו צבר פערו השכללה כה משמעותיים, היכולת לשתלב בלימודים גבוהים איקוטיים ומתקנים מוגבלים.

פער יהשלה קשור הדוק לשוק התעסוקה: נתוני השכר הממוצע והשכר החזינו נמצאים משמעותית בקרב החדרים בהשוואה לאוכלוסייה היהודית שאינה חרדית.¹⁸ שיעור התעסוקה בקרב גברים חרדים הוא נמוך, ובשנים האחרונות הוא כמעט אינו עולה. בנוסף, ובין מה謄עטקים החדרים עובדים במשרות חלקיות, כמחצית למועדותם בו-庆幸ה.¹⁹

תמונה המציב בקרב הנשים החרדיות שונה להפליא, כאשר שיעור התעסוקה בקרבן הולך ועולה. יחד עם זאת, תחומי הלימוד שלهن נותרים מצומצמים, וכן שיעור החרדיות הלומדות באקדמיה נותר נמוך ביותר. את מחיר פער ההשכלה משלמים לא רק החרדים אלא מדינת ישראל כולה. כאשר בוחנים את תלמידי כיתה א' של היום, נמצא שכך מושג שיעור השנתנו ביום הוא בעל הישגים חינוכיים נזומים במיניהם.

* תחומי הליבה של חצי מתלמידי כיתה א' לא יתאימו לשוק העבודה

מקוון: בן ברודז, מוסד שורש ואוניברסיטת תל אביב, נתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומשרד החינוך

נגישות ותחבורה: לקrab את הפירפירה למרכז

אחד החסמים המרכזים קשורVIC ביכולת ההתיירות והאגעה למקומות העבודה, מערכות ההשכלה ומרכז הערים. הוועדה לשינוי חברתי-כלכלי (ועדת טרכטנברג) קבעה כי לתחבורה הציבורית תפקיד משמעוני ביותר בהבטחת רמת ניידות בסיסית לאזרחי המדינה. אף על פי כן, ישנו סភותרים שלמים באוכלוסייה שעבורם נשא הנידות מהויה מஸול רציני. דזוקא עבור האוכלוסייה החלשה ביתה, בעשירונים הנמוכים, בהם רמת הבעלות על רכב נסוכה משמעונית משאר האוכלוסייה, קיימת תלות במערך התחבורה הציבורית. מוגבלות התחבורה הציבורית - היעדר נגישות, פרישה גיאוגרפית מצומצמת וכן שעות פעילות מוגבלות - הופכות קרייטיות במוחך עבור אוכלוסייה זו, משום שהן מושפעות על אפשרויות התעסוקה, הנגישות לשירותים חברתיים ויכולת הגיעו למרכז פנאי.

שיפור הנגישות מהפירפירה למרכז תגדיל את טווח היום-יום של אנשים שייגרו בעיר לינה בפירפירה ויוכלו להתחנות על שירותי אזורים מרווחים, כולל במרכז. הנתונים מראים כי הגדרה של אחוז אחד בשימוש בתחבורה ציבורית שווה ערך לחיסכון של כ-40 מיליון שקל למשך השנה.²⁵

פערי הארנוונה: חוסר שוויון בהכנסות בין רשויות

אחד ממגלי הקסמים המניצחים ומרוחיבים את אי השוויון הוא, יכולתה הכלכלית של הרשות המקומית.

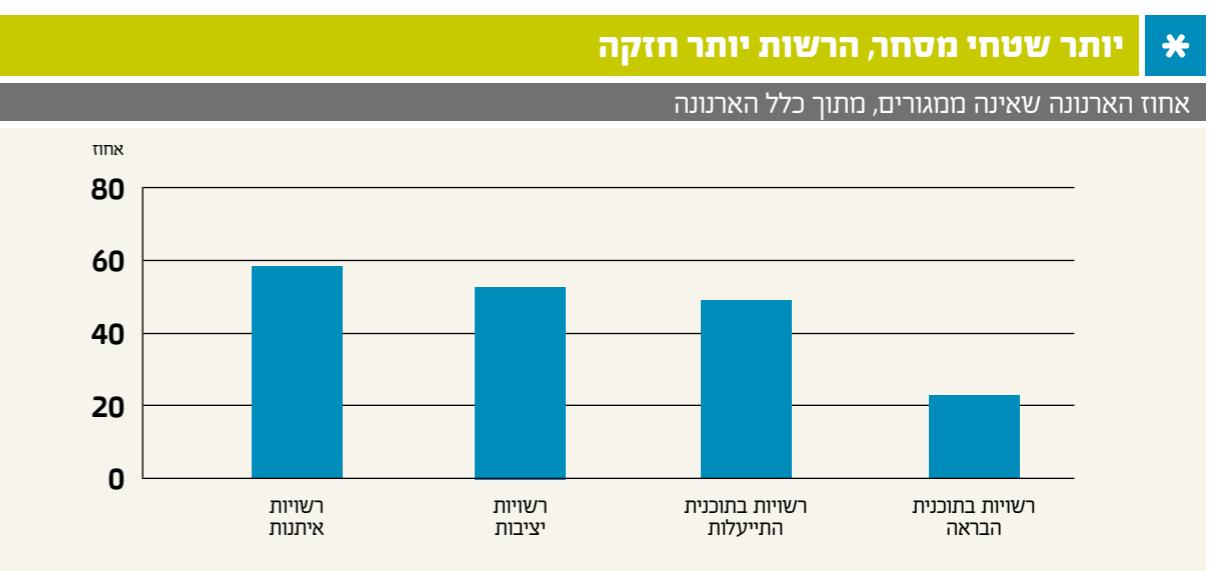
רשויות מקומיות ניזונה ממספר מקורות תקציביים:

1. מקורות ממשלתיים (למשל, עבר שנות הוראה בכתב ספר).

2. מקורות עירוניים - בעיקר מגביה ארוןנות תושבים ועסקים.

3. פעולות כספיות ותרומות (למשל, הקמת מבני ציבור).

עיקר ההכנסה העצמית של הרשות נובעת מארנוונה, וכיים קשור ברור בין חזק הרשות לבין תמהיל הארנוונה למוגורים ולא למוגורים. ארנוונה מתחשב אינה מקרו הכנסה רוחנית, משומש שגובהה נמוך. لكن עצמותה הכלכלית של הרשות נמדדת לפי הארנוונה לשטחי מסחרי ואזור תעשייה, הכנסה גבוהה יותר, כפי שניתן לראות בגרף הבא.

שיטת הארנוונה בישראל פועלת כך שלכל רשות מקומית משוויכים השטחים שלה, וההכנסות מהם הולכות אליה ישירות ואין מחלוקת דרך קרן לאומית אחת מרכזית. לעתים רשות חזקota נהנות מהכנסה גדולה של ארנוונה, בעוד שבצדדים אליה יש רשות חזקota להכנסות אלו.

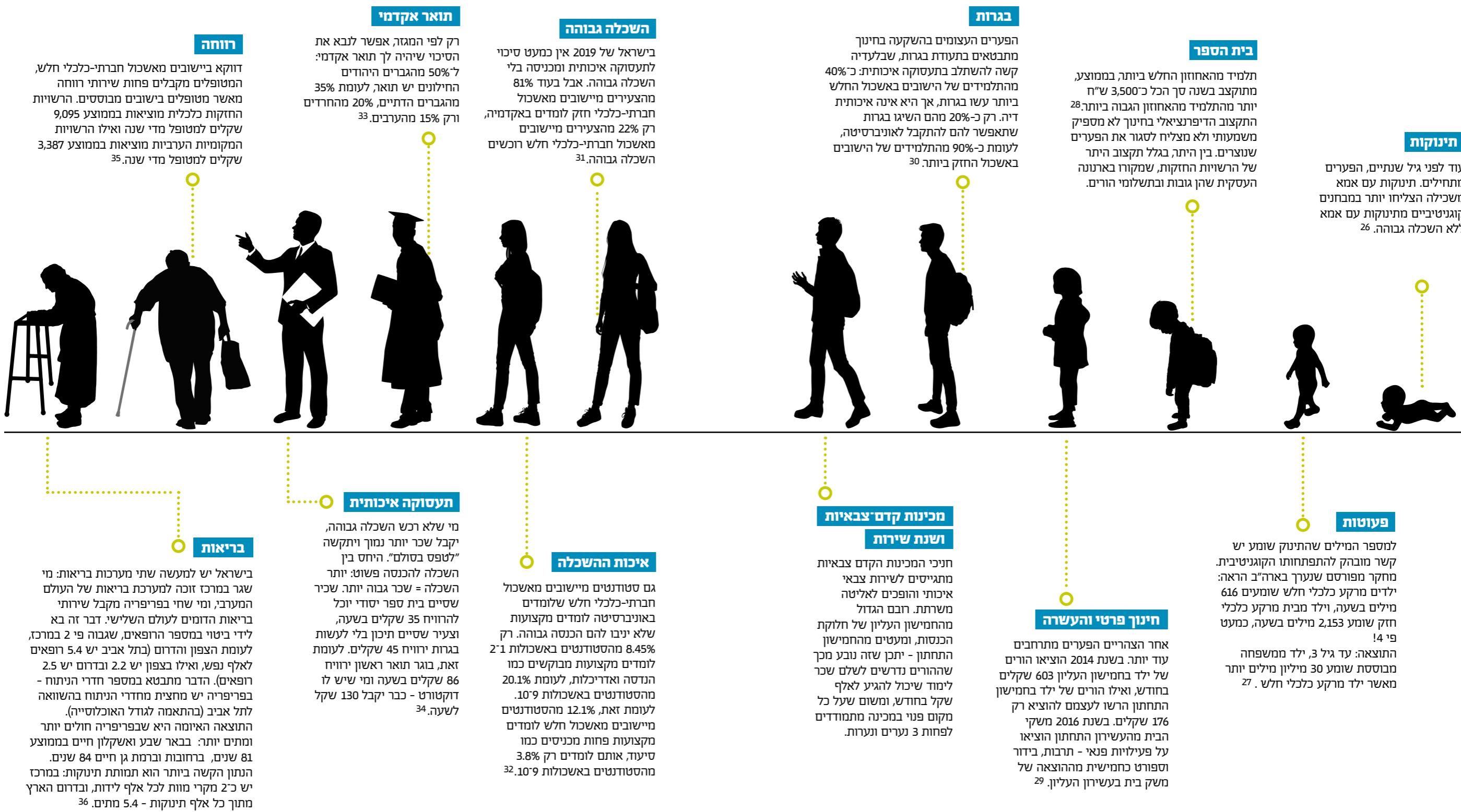
משמעות המרכזית היא שגם אם הממשלה מטה את תקציביה לפחות הזקוקות להכנסות אלו, יישאר פערים עצומים המבוססים על היפער בהכנסות מארנוונה ומהכנסות נוספת.

את היפער זהה אין אין לצמצם במבנה התקציב והקצאת ההכנסות כוים. גם משרד הפנים מציע לשקל חלוקה הוגנת יותר של ההכנסות באמצעות קביעת מנגנון מפותח של שינוי גבולות וחלוקת הכנסות מאזור מסחר ותעשייה.

ואכן, כאשר בודקים את הבדלי המוביליות בין רשותות מקומיות הנתונות חד משמעיים: ילדים שנולדו להורים המשתכנים פחות מהחציון אך מתגוררים ברשותות מסוינן חברתי-כלכלי גבוהה, מתקדמים יותר. כך שבעוד שילדים רמת השרון, ראשון לציוון וב廣告ים מובילים בסיכון המוביליות שלהם, לידי מגדל העמק, טבריה וצפת נותרים הרחק מאחור.²⁴

אי שוויון מלידה לבגרות: הפערים מתחילה ומתרחבים

הדוגמאות מכל תחומי החיים ממחישות: כך מופיע אי השיוון על סיכוני המובילות

ממשלת בריטניה הציגה ב-2011 תוכנית אסטרטגית לבניית מוביליות חברתית, שנולדה בעקבות המוביליות הנמוכה בבריטניהיחסית למיניות אחרות. התוכנית פורסמה במסגר מסך מדיניות בשם "פוחתים דלחות, שוכרים מחסומים: אסטרטגיה למוביליות חברתית" (Opening Doors, Breaking Barriers: A Strategy for Social Mobility).

הסטרטגיה היא אורך טווח ודורשת מגישות של כל מוסדות השלטון ושל החברה כולה, לאורך זמן.

התוכנית מבוססת על מסגרת של מחוז החוץ, והעיקרונות המנחה הוא שכדי להפיק את המירב מהתועבות במדינות הראשונות לחצים, יש להמשיך ולפעול גם בשלבים מאוחרים יותר, לספק עזרה ותמיכה בכל שלב כדי לצמצם את הפערים ולספק הזדמנויות חדשות.

התוכנית בנוייה על תפיסת הרכז: מסלול חיים של אנשים קבוע בזמנים שונים, החל מגיל הינקות ועד לבגרות. וכך ייש לקיים רצף של תמיינות והתערובות שמטרךן לקדם מוביליות חברותיות, לאורך כל החיים. התוכנית מחולקת לפיק התרבות הנדרשות באربع תקופות: שנות הבסיס (5-16), שנות בית ספר (5-16), שנות המעבר (16-24) ושנות הבגרות (24 ומעלה). עבור כל תקופה מתוארת העביה שמונה מוביליות, מה הממשלה מתכוננת לעשوت על מנת לשפר את המצב, המ משרד הממשלתי האחורי ומודדים מרכזים לבחינת השינוי.

המלצות לדוגמה

- הקמת רשות לאומי למוביליות חברתית וילדים החיים בעונן.
- הקמת ועדת שרים בראשות סגן ראש הממשלה בריטניה.
- קביעת מודדים שיכולים לסייע בבחינת התקדמות בנושאים השונים, כל תוכנית שתבנה צריכה לעבוד בהתאם למודדים.
- הקמת מסגרת חינוכית בחינוך למשך 25 שעות עבור ילדים בני שנתיים החיים בעונן.
- חיוב מוסדות להשכלה גבוהה לקבל לילמודים אחוד מסויים צעירים עם רקע של קשיים כלכליים.
- מעסיקים נדרשים להגשים את תנאי הקבלה וליצור יותר הזדמנויות להכשרה במהלך העבודה.

ב-2016 הציג המשרד למיניות חברתית תוכנית הנקראת "10 מטרות למוביליות חברתית". מטרתה: יותר אנשים בשוק העבודה, פחות אנשים בשווי החברה. נ��חו 10 מטרות, שכל אחת יש שלושה חלקים: תיאור האתגר והנתונים הקיימים לאביי, המטרה (ambil לציין את השיפור הרוצוי) ואילו תמיינות נמצאו כיעילות בנושא זה, כולל הפניה לתכניות קיימות.

התוכנית מצינית מספר תהליכי שיש לבצע על מנת ליצור שינוי אמתי:

1. לייצר שיתופי פעולה ובר-קיימרים בין המגזר הממשלתי, הרשות המקומיות והארגוני החברתיים.
2. לכל רשות מקומית תוקם ועדדה מיעצת שתסייע בשרטעת התערובות בתחום החינוך, הדיור והטיפול.
3. מדיניות חילוק התקציבים של הביטוח הלאומי הדני תהיה כפופה למטרות אלה ותותאם על מנת להשיג את יעדין.
4. התוכנית תלווה בתהליך של מדידה והערכתה באמצעות קבוצות מיקוד של קבוצות שונות על מנת למדוד היקן יש לבצע שניתים.

המלצות לדוגמה

- שיפור במינניות קריאה וחשבן לילדים המטפלים במסגרות הרוחה בגלאי 15-6, באמצעות התערובות מוקדמת, שיפורمسؤولות הורות, הקשרת גנטות ומורות.
- יותר צעירים בני 21-18 שטופלו על-ידי שירות הרוחה בחמש השנים האחרונות למדו או יסימו לימודים תיכוניים, יתבצע באמצעות שיתוף פעולה ומדיניות אחידה בין כל האגורים המטפלים בצעירים.

באוגוסט 2018 הציג המשרד הקנדי למיניות, ילדים וכלכלה ופיתוח חברתי תוכנית אסטרטגית לצמצום העוני הנקראות "הΖדמנות לכלם" (All Opportunity for All). התוכנית כוללת יוזמות חדשות, לצד תכלול של יוזמות קידומות לצמצום העוני שלא פועל תחת מסגרת אסטרטגית אחת. התוכנית מחולקת ל-3 יעדי על: חיים בכבוד, הזכות והכללה, חוץ וביטחון. ככל יעד והזגמה המלצות להשלכות השיליות של העוני על חייהם.

התוכנית כוללת שיתופי פעולה בין מגדירים, והיא מפרשת את חלות האחוריות ולהילכי העבודה שצריכים להתקיים על מנת להבטיח שיתוף פעולה, מחויבות ושירות מיטבי. במסגרת התוכנית לא נבנו גופים חדשים, והפעולות כונו להתבצע באמצעות גופים קיימים באמצעות משאים חדשים.

כמו כן הלו תהליכי קיינה של החוק לצמצום העוני שייגדרו את המטרות, את קו העוני ואת הקימות של המועצה המיעצת.

המלצות לדוגמה

- הגדלת מספר המ██גות האיכותיות ליל הרכ שיפור מסגרות קיימות.
- הארכת חופש הלידה.
- סיוע במימון טיפול לילדים לאימהות עובדות.
- הגדלת ההקלות במס עבור משפחות עם ילדים.
- העלאת שכר המינימום.
- הגדלת קצבת הבטחת הכנסת וקצבאות זקנה.
- הגדלת הסיעו הכלכלי עבור מזון.

בשנת 2015 הציג המשרד הנורווגי לילדים, שוויון והכללה חברתיות (Ministry of Children, Equality and Social Inclusion) אסטרטגיה לצמצום מספר הילדים החיים בעוני שזינק בשנים 2011-2014, בעיקר בקרב מהגרים.

לאסטרטגיה יש שתי מטרות מרכזיות: מניעת העברה בין דורית של עוני והפחיתה ההשלכות השיליות של העוני על חייהם.

התוכנית כוללת שיתופי פעולה בין מגדירים, והיא מפרשת את חלות האחוריות ולהילכי העבודה שצריכים להתקיים על מנת להבטיח שיתוף פעולה, מחויבות ושירות מיטבי. במסגרת התוכנית לא נבנו גופים חדשים, והפעולות כונו להתבצע באמצעות גופים קיימים באמצעות משאים חדשים.

המלצות לדוגמה

- סיוע להורים ליד רשותם הנמצאים בסיכון.
- ביטול שכר הלימוד לילדים בגלאי 5-4 והפחיתה שכר הלימוד בגין החובה עבור משפחות עם הכנסתה נמוכה.
- הפעלת תוכניות אחר הצהרים בתзиית הספר הכלולות זמן חופשי, חוגים וסיוע לימודיים ללא תשלום.

חברים בוגרים	השכלה	י"ג	תיכון	יסודי	הgil הרך	המלצות מדיניות
•	•	•	•	•	•	החלטת ממשלה: מדינת ישראל מקדמת מובילות חברתית כדי לאומי
•	•	•	•	•	•	הקמת גוף מוביל למובילות חברותית במשרד ראש הממשלה
•	•	•	•	•	•	מחקר רחב היקף לאיבוש "מפת דרכים" לקידום מובילות
•	•	•	•	•	•	מינוי סמכ"ל לשיזיון הדמנויות בכל משרד והקמת פורום סמכ"לים
•	•	•	•	•	•	נדדים מבאי מובילות יונחו בסיס כל תוכניות משרדיה הממענחות לקדם מובילות
•	•	•	•	•	•	תקציב דיפרנציאלי של כל השירותים חברתיים
•	•	•	•	•	•	שינוי שיטת המציג והפיכתה לדיפרנציאלית
•	•	•	•	•	•	הצתת ופרסום מדדים וייעדים למובילות ברשות המקומית
•	•	•	•	•	•	בעל תפקיד ייחודי סטטוטורי: מפקם מובילות ישובי
•	•	•	•	•	•	רכף חינוך-רווחה ברשות המקומית
•	•	•	•	•	•	עתודות מקומ - טיפוח רשת מנהיגות מקומית
					•	הארכת חופשת הלידה
					•	מסגרת חינוכית לכל ילד: הרחבת אחריות המדינה לחינוך מגיל חצי שנה
					•	הענקת כל שירותים יעוצים ובריאותם להורים לפעוטות, והסדרת הליווי שלהם
	•	•	•	•	•	הווחת התקציב הדיפרנציאלי גם לבתי הספר העל יסודיים, גני ילדים, חינוך בלתי פורמלי ו"א
	•	•	•	•	•	תמרוץ בתגמול צוותי הוראה ומנהלים לפריפריה, במיוחד לפי מקצועות מובוקשים
	•	•	•	•	•	מדידת יודי מובילות של בתיה ספר
	•	•	•	•	•	שיתופ פועלה החינוכי איזורי, בוחד דומה לשיתוף פעולה בנושאי תשתיות באשכולות האזוריים
	•	•	•	•	•	רכיב מאמצ בבתי ספר תחתמניים ("אדומים") באמצעות יצירת מענה רחב וכובל
	•	•	•	•	•	חוק חינוך בלתי פורמלי
	•	•	•	•	•	שבירת קירות בית הספר: חיבור בין החינוך הפורמלי והבלתי-פורמלי בתוך בית הספר
	•	•	•	•	•	הרחבה והטמעה קבועה בפריפריה ובישובים חלשים של תוכניות העשרה אחר הצהרים
•	•	•	•	•	•	עבודה בחינוך בלתי פורמלי תיחס למועדפת
•	•	•	•	•	•	הכנה, ליווי ומתן מעטפת תקינה להשלמת שירות צבאי ולאומי/אזורני ממשמעתי
•	•	•	•	•	•	מינוי מתככל ישובי שיקדם לימוד והקניה של מיזמנויות המאה ה-21 במוסדות החינוכיים והקהלתיים
•	•	•	•	•	•	הגדלה משמעותית של מספר משתתפי שנת ה"ג" לאגוניה ופרסום מדדי שנת ה"ג" ברשות
•	•	•	•	•	•	שנת ה"ג": מימון דיפרנציאלי לגוף המפעיל עבור חניכים מוקע חברתי-כלכלי נמוך
•	•	•	•	•	•	קביעת יעד מסופרי למסגרות ה"ג" של חניכים מוקע חברתי-כלכלי נמוך
•	•	•	•	•	•	תמרוץ לחיניכים: מימון מוגות לצעירים מוקע חלש כתמرين להשתתפות בשנת ה"ג
	•				•	חינוך לאקדמיה כבר בשלב התיכון
•	•	•	•			פעילות למניעת נשירה מהאקדמיה של אוכלוסיות מוקע כלכלי חלש, ע"י יצירת מענה וליווי בתקופת הלימודים
•	•	•				מימון דיפרנציאלי למוסד האקדמי: עדכן מודל שיפוי למוסדות אקדמיים בגין סטודנטים מהפריפריה
	•	•				חינוך טכנולוגי כחלק מהמוסדות להשכלה גבוהה
	•	•				הלוואות מותנות הכנסה לשכר לימוד - יוחזר ורק אם הסטודנט הגיע לרמת שכר גבוהה
	•	•				הגשת מקצועות מקדים מובילות: הגדלת מספר המקומות ועידוד לימודים במקצועות אלו

המלצות תשתיית: תוכנית לאומית לקידום מובייליות

1

- החלטת ממשלה: מדינת ישראל מקדמת מובייליות חברתית ושוויון הזדמנויות כיעד לאומי.
- הקמת גוף מוביל למובייליות חברתית במשרד ראש הממשלה.
- מחקר רחוב היקף לגיבוש "מפת דרכים" לקידום מובייליות.
- מינוי סמנכ"ל לשווון הזדמנויות בכל משרד חברתי והקמת פורום סמנכ"לים.
- מודדים מנכאיי מובייליות יעדמו בסיסically כל תוכניות משרדי הממשלה המיעודות לקידם מובייליות.

המלצות

העקרונות המנהחים

מדיניות לאומית לקידום מובייליות צריכה להתבסס על העקרונות המנהחים הבאים:

ראיה מערכית שיתוף מידע ופעולה בין מערכות טיפול הוליסטי ורב-מערכת המחייב

רצף גלי מתן מענה לאורך כל חי הפרט, ויצירת מסתקים בין המערכות להבטחת הרץ'

רצף טיפולו סינכרון בין מוסדות שספקים שירותים לאותו קהל יעד, על פני זמן

חשיבה תוצאותית כל פעולה תתחיל בהגדרת תוצאות רצויות ומודדות, וממנו ייגזר התהליך להשגת

יעדים ומודדים בכל תוכנית יקבעו יעדים ומודדים לבחינת התקדמות

סולם מובייליות עבדה לפ' התמקדות בפעולות בכל גיל שהוכחו מחקרית אפקטיביות למובייליות

בנייה יכולות חיזוק ופיתוח יכולות של הרשותות המקומיות לתת מענה הוליסטי, מסונכרן ומדד

בר-קיימה לוודא כבר בשלב התכנון את יכולות קיימים לאורך זמן את התוכנית והשירותים

- כבר היום קיימים בישראל לא מעט חוקים, תכניות ויזומות אך הן אינן מתואמות ומסוכנות. האתגר הגדול ביישום המדיניות טמון בשיתוף הפעולה ויצירת סינכרוניזציה בין כל השחקנים המרכזיים, סכיב המטרה המשותפת.
- על מנת לקדם מובייליות, יש לבחור את נקודות התערבות האפקטיביות ביותר ולהפעיל תוכניות המתיחשות אליהן.
- הטיפול חייב להיות על רצף טיפול לאורך נקודות התערבות שונות.
- יש למדוד מובייליות באמצעות בחינת התקדמות לאורך ציר זמן ולא רק בנקודות קצה.

הסביר

כדי לפתור בעיה, צריך קודם כל להכיר בקיומה ולקרא לה בשם. מובייליות חברתית אינה זהה לאישוון כלכלי והוא גם לא מלחמה בעוני, אלא אתגר בפני עצמו. צריך להתיחס לקידום מובייליות כיעד לאומי חברתי הדורש תיאום של כל היכולות.

השורה
התחרותנה

חיזוק יכולות הרשות המקומית במתן שירותים חברתיים

3

- הצבת ופרסום מדדים ויעדים לМОBILEות ברשות המקומית.
- מינוי בעל תפקיד ייעודי סטטוטורי: מקדם מוביילות ישובי.
- רצף חינוך-רוחה ברשות המקומית.
- עדותות מקום - טיפוח רשות מנהיגות מקומית.

המלצות

- תפקידה המסורתי של הרשות המקומית מתחיל לשניים: היא זורע ביצוע של השלטון המרכזי והיא ספקית שירותים לתושב.
- הרשות המקומית היא האגף היחיד שספק מענים לאזורה בכל רצף הגילאים - מלידה עד גראות.
- בשנים האחרונות, בישראל ובעולם, הופך השלטון המקומי לאוטונומי יותר.
- היקף ואיכות השירותים מבוססים על היכולות של הרשות המקומית, ומשמעותם על איכות החיים של התושבים. העברת הסמכויות מהשלטון המרכזי לשירותים המקומיות מחייבת בעירק את הרשות מascal חברתי-כלכלי חזק. העושר הסביבתי ביישובים החזקים נובע בצד השקעה נרחבת של השלטון המקומי לצד השקעות תושבים בעלי אמצעים. לעומת זאת, הרשות מascal חברתי-כלכלי חזק נאלצת להישען על השלטון המרכזי בשל היעדר תקציבים ובនוסף קיימים הטעמים המקשים על יכולתן להתמודד עם אתגר העוני ולאפשר מוביילות.

הסביר

אנו סבורים כי המפתח לМОBILEות מתחילה קודם כל בחיזוק הרשות המקומית:
באמצעות מתן דגש על חיזוק התשתיות והיכולת של היישוב עצמו.

השורה
התחתונה

החלת תקציב דיפרנציאלי בכל השירותים לאזורה

2

- תקציב דיפרנציאלי של כל השירותים החברתיים.
- שינוי שיטת המציגג והפיכתה לדיפרנציאלית.

המלצות

- בכל השירותים החברתיים, ישנו פערים עצומים בין תושבים ביישובים מאשכל נמוך.
- בשירותים הנחוצים על ידי הרשות - הערים נובעים מתחומיות תקציביות שהרשויות מascalות חזקים יותר יכולות להרשות לעצמן.
- הערים בשירותים הנחוצים ע"י הממשלה, נובעים בין השאר מהמרקם מהעיר, מהטיסון לקוطن של שירותי קיטנות וכן משיטת המציגג הנהוגה כיום.
- חשוב לציין שתושבים שמתגוררים ביישובים מאשכל חברתי-כלכלי חלש נוטים להזדקק יותר לשירותים חברתיים כמו חינוך ורוחה בשל נסיבות חיהם.
- בשיטת המציגג, המימון לשירותי הרוחה לדוגמה נעשה בשיתוף בין משרד העבודה והרווחה ותקציב הרשות: 75% מעלות השירות ממומנת על ידי משרד העבודה והרווחה, ו-25% ממומנים על ידי הרשות המקומית.
- רשות מקומית באשכלות חלשים מתקשרות לגורמים תקציביים למימון חלקם בעועלות רווחה, המהווים תנאי לקבלת מימון משרד הרוחה ליתרת הסכום.
- אי יכולתן לעמוד בתנאי של רביע מימון גורמת לאובדן של התקציב כולו.

הסביר

בפועל, במקרים נוספים שירותים חברתיים - היישובים החלשים מקבלים פחות מאשר החזקים. כדי>Create שוויון הזרמוויות אמיתית, היישובים באשכלות החברתיות-כלכליות החלשים ביותר זוכים להקאה עדפת של תשומות -
במערכות החינוך, ברוחה, בריאות ובכל השירותים החברתיים.

השורה
התחתונה

מערכת החינוך

5

- הרחבת התקציב הדיפרנציאלי גם לבתי הספר
  - העל יסודים, גני ילדים, חינוך בלתי פורמלי ו"ג".
- תימורוץ בתגמול צוותי הוראה ומנהליים לפריפריה, במיוחד לפי מקצועות מובוקשים.
- מדידת ייעדי מוביליות של בית ספר.
- שיתוף פעולה חינוכי אזורי, במודל דומה לשיתוף פעולה בנושאי תשתיות באשכילות האזוריים.
- ריכוז מאמץ בבתי ספר תרמיים ("אדומים") באמצעות יצירת מענה רחב וכובל.

המלצות

4

- הארכת חופשת הלידה בתשלום.
- מסגרת חינוכית לכל ילד: הרחבת אחריות המדינה לחינוך מגיל חצי שנה, ומתן אפשרות להורים לשולח את הפעוטות למסגרת מופוקחת באחריות משרד החינוך. בשל המשמעות התקציבית מומלץ על מימון דיפרנציאלי ויישום מודרג לאפי אשכולות.
- הענקת סל שירותי יעוצים להורים והסדרת הליווי שלהם.

המלצות

- חוק חינוך ממלכתי, שכונן את מערכת החינוך הציבורית בישראל, קבוע כי תפקידה של מערכת החינוך הוא "להעניק שוויון הזרמים לכל ילד ולידה, לאפשר להם להתפתח על פי דרכם וליצור אווירה המעודדת את השונה ותומכת בו".³⁸
  - כדי ליצור שוויון הזרמים, תלמידים מוקע כלכלי חלש נזקקים להקצתה עודפת מעמד חברתי-כלכלי נמוך על מנת לחסוך בחזיפה לחוויות ולהתנסויות מעשיות ולמצבי עקה, ובבקותיהם - להתפתחות בלתי מספקת של המוח ושל מערכת העצבים המרכזית. זו תחילתו של תהליך אי שוויון קוגניטיבי ואי שוויון בהישגים הלימודיים.³⁹
  - מומלץ להתחיל לחשיך בגל הרכז מושם שההשערה זו עתידה להציג את עצמה למدينة ולחברה, באופן גבוה ומשמעותי ביותר בתחום החינוך האחרים.
  - הצורך הוא בהפעלת גופים שמספקים מענה חינוכי איקוני שמתאים לצרכי הילדיים ולא הפעלת גופים שנעודו לעודד אמות ליצאת אל שוק העבודה.
  - היעדר מדיניות כוללת וביזור הסמכויות בין משרדיה הממשלה השונים קידום התחים ומונעים אפשרות מתנית מעתפת כוללת של שירותי פועלות בגל ינקות ולהוריהם.
- התוצאה: יש מתאם ישר בין הרקע החברתי-כלכלי של התלמיד לבין היכולות הלימודים. אי שוויון בהשכלה הוא אחד הגורמים המרכזים להיעדר מוביליות כלכלית. היחס בין השכלה להכנסה פשוט: יותר השכלה = שכר גבוה יותר.

הסביר

- התקופה שבה נקבע מסלול חייו של הילד היא שנותיו הראשונות. מוחו של הפעוט מתחזב כמעט לחלוטין בשלוש השנים הראשונות בחייו.
- המצב החברתי-כלכלי של המשפחה משפיע על היצע האיגוריים החשובים הזרמיים לילדים בגל הרכז, ואלו משפיעים בתורם על ההתקפות החזירות. מעמד חברתי-כלכלי נמוך על מנת לחסוך בחזיפה לחוויות ולהתנסויות מעשיות ולמצבי עקה, ובבקותיהם - להתפתחות בלתי מספקת של המוח ושל מערכת העצבים המרכזית. זו תחילתו של תהליך אי שוויון קוגניטיבי ואי שוויון בהישגים הלימודיים.³⁷
- מומלץ להתחיל לחשיך בגל הרכז מושם שההשערה זו עתידה להציג את עצמה למدينة ולחברה, באופן גבוה ומשמעותי ביותר בתחום החינוך האחרים.
- הצורך הוא בהפעלת גופים שמספקים מענה חינוכי איקוני שמתאים לצרכי הילדיים ולא הפעלת גופים שנעודו לעודד אמות ליצאת אל שוק העבודה.
- היעדר מדיניות כוללת וביזור הסמכויות בין משרדיה הממשלה השונים קידום התחים ומונעים אפשרות מתנית מעתפת כוללת של שירותי פועלות בגל ינקות ולהוריהם.

הסביר

החינוך הוא המנוף המרכזי לצמצום הפערים. המערכת שבשה שווה הילד במחלק רוב חייו עד הגנות היא מערכת החינוך - וכך היכולת שלו להשפי על סיכון היא הרבה יותר.

השורה
התחתונה

מחקרים מראים שהטיפול המיטבי לילד עד גל שנה לפחות הוא באמצעות מטפל עיקרי קבוע, אחד על אחד. אולם, עבר רוב ההורים מדווח בשאיפה לא ריאלית. גם לאחר חופשת הלידה, מדינת ישראל צריכה לקחת אחריות חינוכית על הגיל הרכז ולאפשר לכל הורה לשולח את ילדו למטרג'ת מופוקחת על מנת לתת מענה שוויוני איקוני כדי לא לפתח פערים דוקא בתקופה המוצבת של חייהם.

השורה
התחתונה

שנת י"ג התנדבותית ומכינות קדם צבאיות

7

- הגדלה משמעותית של מספר משתתפי שנת ה"ג לאוניה ופרסום מידי שנת י"ג ברשוויות.
- שנת י"ג: מימון דיפרנציאלי לגוף המפעיל עבור חניכים מרקע חברתי-כלכלי נמוך.
- קביעת יעד מסווגי למסגרות י"ג של חניכים מרקע חברתי-כלכלי נמוך.
- תמרוץ לחניכים: מימון מוגות לצעירים מרקע חלש כתמرين להשתתפות בשנת י"ג התנדבותית.

המלצות

- שנת י"ג והמכינות הן כל' חינוכי רב עצמה ומוקנת כלים חיוניים להצלחה בחים הבוגרים, הרלוונטיים לקידום מוביליות: העצמה, תחושת מסולות ועשה משמעותית.
- יש יותר בקיוש מהיציע: על כל מקום במכינות ושות' מתחרים 3 צעירים.
- שנות י"ג התנדבותית מניבה החזר חברתי גבוה מאוד על השקעה - בפרמטרים כמו שירות צבאי, השתתפות אזרחית והשתלבות בעמדות מפתח.
- חניכים במכינות קדם צבאיות נדרשים להשלים שכיר לימוד היכול להגיע לפחות שקל בחודש.
- שיורו נמוך מהחניכים הם מרקע חברתי-כלכלי חלש, בשל 3 חסמים מרכזים: פער תודעת, מגנווי מין מפלים וועלות שכיר הלימוד.

הסביר

יש להשיקע בהשתתפות צעירים מרקע חלש בשנת י"ג התנדבותית מושם פוטנציאלי המובילות העזום שלו: זה למעשה השלב האחרון שבו ניתן לסגור פערים ולהעניק לצעירים כלים חיוניים להצלחה בחים הבוגרים.

השורה
התחתונה

החינוך הבלטי פורמלי

6

- חקיקת חוק חינוך בלטי פורמלי.
- شبירות קירות בית הספר: חיבור בין החינוך הפורמלי והבלטי-פורמלי בתוך בית הספר.
- הרחבנה והטמעה קבועה בפריפריה ובישובים חלשים של תוכניות העשרה אחר הצהרים.
- עבודה בחינוך בלטי פורמלי תהשך למועדפת.
- הכנה, ליווי ומטען מעטפת תמייה להשלמת שירות צבאי ולאומי/אזורני משמעותית.
- מינוי מתכלי ישובי שיקדם לימוד והקניה של מיזמנויות המאה ה-21 במוסדות החינוכיים והקהילתיים.

המלצות

- החינוך הבלטי פורמלי טומן בחובו פוטנציאל לפיתוח יכולות ו Mizenniyot בעלות ערך עצום לחים, ומשפיע במספר תחומיים מרכזים: שיפור בהישגים לימודים; שיפור האקלים בבית ספר, CISORIM חברתיים וחיזוק תחושת ההשתייכות לבית הספר, הנחלת ערכים ומוסר; ופיתוח האישיות, מיזמנויות רכות ותחשות הזהות העצמי.
- למיזמנויות אלו יש חשיבות רבה במיוחד עבור מובילות חברותית בקרב צעירים מרקע חברתי-כלכלי חלש. קיים קשר מוכח בין פעילות חינוכיות חזק ביט-ספריות שבנה לחקלאים ילדים מרקע מוחלש על הישגים הלימודים ועל ההצלחה העתידית בקרירה.
- החשור האגדל בתחום בולט במיוחד בקרב אוכלוסיות מרקע כלכלי חלש, התלוויות בתקציב ממשלתי מושם שהמשפחות אין יכולות לממן זאת מכיסן. לילדים מרקע זה, במיוחד בפריפריה היגיאוגרפיה, יש פחות גישה לתכני העשרה והתפתחות אישית.
- יש פחות פעילות בפריפריה גם בגל מגבלת הקוטן: ככל שהיישוב קטן יותר ומספר הילדיים מצומצם, כהה יש פחות כבדות כלכלית לפתוח בו חוגים, תכניות העשרה, מתנ"ס.

הסביר

יש להכיר בחשיבות של חינוך בלטי פורמלי לצורך פיתוח מיזמנויות רכות, המשלימה את החינוך הפורמלי, ולהתמודד עם הקשי היקרי שהוא הפועל התקציבי בין רשות מאשכול חברתי-כלכלי חלש לבין רשות מאשכולות חזקים במיכון השירות.

השורה
התחתונה

"אנו ערבים איש לאחינו, והיום ערב למחורתנו"

(דוד בן-גוריון)

מהי מוביליות אם לא שימור התקווה של כל ילד, שייהו אשר יהיו נסיבות הולדותו
- הוא יכול לשאוף לעתיד טוב יותר ולממש את עצמו?

ולכן, בבסיס מתוזה זה לקידום המוביליות החברתית עומד מסר אופטימי, של תקווה ואמונה ביכולת לייצר שינוי.

במתוזה זה דנו במשמעות התשתיות הלאומית ורמת הפרט; עסקנו באחריות הממשלה ואחריות היישוב; והציגנו המלצות מגיל לידה ועד בגרות. בכתיבת המתוזה

התמקדנו בנושאים בהם ל乾坤 רשי' יש את הניסיון והמומחיות הרבים ביותר.

למרות ההיקף הנרחב של המלצות שהוצעו במתוזה זה, נותרו נושאים רבים בהם לא עסקנו, החיוונים לצורך גיבוש מענה רב-תחומי, ובמערכות ורב-ענפי התמודדות עם אתגר המוביליות.

אנו קוראים לממשלה ישראל, בבואה להתמודד עם האתגר החברתי לקידום מוביליות, לקדם את הנושא לשלב הבא ולנהל דין רחב שיעלה על השולחן את כל התחומים והחסמים המשפיעים על סוגיה מרכזית זו: נושאים חברתיים כמו בריאות ותעסוקה; תשתיות לאומיות, בהן דירות ותחבורה, וסוגיות כלכליות רוחביות בנושאי המיסוי ושינוי שיטת התקציב של הרשותות המקומיות.

אנחנו ב乾坤 רשי' נהיה שותפים כל שnoch וידרשו, ונמשיך בעשייה בשיטה על מנת לאפשר לכל ילד וילדה בישראל למש את יכולותיו.

ביחד נוכל לדאוג שזיקת תקווה ישאר תמיד בעיניו של כל ילד בישראל.

השכלה גבוהה

8

המלצות

- **חינוך לאקדêmיה כבר בשלב התיכון.**
- **פעילות למניעת נשירה מהاكdemia של אוכלוסיות מורקע כלכלי חלש, באמצעות יצירת מענים וליווי בעת תקופה הלימודים.**
- **מעימון דיפרנציאלי למוסד האקדמי: עדכון מודול שיפוי למוסדות אקדמיים בגין סטודנטים מהפריפריה.**
- **חינוך טכנולוגי חלק מהמוסדות להשכלה גבוהה.**
- **הלוואות מותנות הכנסה לשכר לימוד - יוחזרו רק אם הסטודנט יגיע לרמת שכר גבוהה.**
- **הנגשה מקצועות מקדמי מוביליות: הגדלת מספר המקומות ועידוד למדו למקצועות אלו.**

הסביר

- הפורים החברתיים והחינוך בישראל נוכחים בעוצמה גם באקדêmיה. 80% מהצעירים מיישובים מאשכל חברתי-כלכלי חזק לומדים באקדêmיה, לעומת 22% בלבד מהצעירים מהישובים מאשכל חברתי-כלכלי חלש.⁴⁰
- הסיבה לכך היא בעיקר פערו ההשכלה בתיכון ושיעור בעלי הבוגרות הנמוך יותר בקרב ערבים ותושבי פריפריה, והעדיף לימודי ליבה במערכות החינוך החודית.
- הפער בין השכר שמקבלים משלימים לבין זה של חברי נטולי ההשכלה הולך וגדל, וכן חשיבותה של השכלה גבוהה לצורכי מוביליות חברתיות הולכת וגוברת.
- קיימים מוגן חסמים המעכבים או מונעים כניסה אוכלוסיות מרקע כלכלי חלש ללימודים באקדêmיה. מחקרים ישראליים מראים כי לא די בלימוד וקבלת תואר אקדמי, אלא למקצוע אותו בוחרים למדוד ישנה חשיבות מכרעת: החלטתה על תחום הלימוד העשויה להשפיע יותר מבחרת מוסד הלימודים ואף יותר מהיחסורים אותם מגיע הפרט לפתחה של מערכת ההשכלה האגדוה. סטודנטים בעלי פסיקומטריה בינוני, אשר בחוץ בלימודי מקצועות מקדי מוביליות במכללות (כמו הנדסה או מדעי המחשב) שהקיעו רבות בלמידהם, על בסיסם החברתי כלכלי והגיבו לכשר השתירות זהה לחברים שלמדו מקצועות שאינם מקדי מוביליות באוניברסיטאות היקריות ביתו.

השורה
התחתוננה

בשל הקשר הדוק בין השכלה גבוהה לשכר גבוה, הסיוע לצעירים מרקע חלש צריכה להיות בהעתקת היתרונות שלא זכו להם מהבית בהקשר של השכלה גבוהה - עידוד, הכוון, תמיכה בשלבי הקליטה והמלידה הראשונית, רישות, כלים תומכי התמדדה והתמודדות.

הערות שלדים

- 1** מנהל כלכלת ותקציבים, משרד החינוך, 2018
2 התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל, 2017
3 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018
4 נתוני צה"ל לעיון הדור לק"ה, 15.5.18
5 מתוךلوح 21, למ"ס: הכנסות לבני 15 ומעלה, נתונים מסקר הוצאות משק הבית 2016
6 נתונים על תעסוקת נשים בישראל – מרכז מול פריפריה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2018
7 דוח מצב המדינה: חברות, כלכלה, ש' ובלתי ח'. (2018). הקשר בין מקומות המגורים והובלה הבן דורית בשכר בישראל. אגף הכלכלן הראשי, מינהל המחקר והתקציב.
8 Bastian & Michelmore, 2018
9 Invest in early childhood development: Reduce deficits, strengthen the economy. tps://heckmanequation.org/resource/vest-in-early-childhood-development-reduce-deficits-strengthen-economy/
10 OECD, 2018
11 אגף הכלכלן הראשי, משרד האוצר, 2017
12 הלה, 2017
13 הלה, 2017
14 בץ וקריל, 2017
15 המוסד לביטוח לאומי, 2017
16 קראמר – נבו, 2017
17 המוסד לביטוח לאומי, 2017
18 נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה 2014 להרחבה: נתן משה, נתונים על תעסוקת חרדים, מרכז המחקר והמידע של הכנסת לשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018
19 משה, 2016
20 ראמ"ה – הראשות הארץית למדידה והערכתה בחו"ן, 2015
21 מרום, 2018
22 בן דוד, 2018
23 לובי ורמן, 2016
24 בץ וקריל, 2018
25 דוח הוועדה לשינוי חברתי כלכלי, 2011
26 שביט, פרידמן, אל, & קניין, 2018
27 Hart & Risley, 2003
28 מותוך מערכת "SKUPIOT בחו"ן", אתר משרד החינוך
29 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018
30 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018
31 התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל, 2017
32 התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל, 2017
33 בן דוד, 2018
34 בן דוד, 2018
35 אל, מדהלה, & בלין, 2017
36 משרד החינוך, 2019
37 ביגל הרך: שביט, פרידמן, אל, & קניין, 2018
38 הכנסת ישראל, 2000
39 בן דוד, 2018
40 התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל, 2017
41 מנהל כלכלת ותקציבים, משרד החינוך, 2018
42 התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל, 2017
43 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018
44 נתוני צה"ל לעיון הדור לק"ה, 15.5.18
45 מתוךلوح 21, למ"ס: הכנסות לבני 15 ומעלה, נתונים מסקר הוצאות משק הבית 2016
46 נתונים על תעסוקת נשים בישראל – מרכז מול פריפריה, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2018
47 דוח מצב המדינה: חברות, כלכלה, ש' ובלתי ח'. (2018). תקציבו שנתי הרווחה ברשות המקומות. בתוך א' ויס' (עומ' 147–176). מרכז טאב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
48 הול, א'. (2017). נידוח בין דורית המוסד לביטוח לאומי – מנהל המחקר והתקציב.
49 השכלה גבוהה והעסקה בישראל (עדת אלאלף). (2014). דוח הוועדה למלוכה בעוני, מוגש לח"כ מאיר כהן, שר הרווחה והשירותים החברתיים.
50 הוועדה לשינוי כלכלי חברתי (עדת טרכטנברג). (2011). דוח הוועדה לשינוי כלכלי חברתי.
51 כוכנה, מ. (2005). התוכנית הלאומית לחינוך: כי כל ולד מגיע יותה.
52 כוכנת. (2000). חוק חינוך ממלכתי (תיקון מס' 5), התש"ס-2000.
53 לבבי, ס' ורמן, ג'ח. (2016). כלכלת השלטון המקומי בישראל (עדת דוברות). תכנית יישום מושודה של האגודה הישראלית לאקלוגיה ולמדעי הסביבה.
54 לוי, ר. (2018, 15 במא). כל ההווים רצים את הילדים ב-8200, לעשירים יש סיכוי טוב יותר להצלחה.
55 TheMarker. https://www.themarker.com/technium-MAGAZINE-1.6091622
56 לדר, מ. (2018). נתונים על תעסוקת נשים בישראל – מרכז מול פריפריה. הכנסת – מרכז המחקר והמידע לשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017. שנanton סטטיטיסטי לישראל, 2017.
57 חינוך והשכלה, עמ' 177–225. (2018). פני החבורה בישראל: דת והגדלה עצמית של מידות דתיות (דוח מס' 10, פרק 5):
58 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2018). שנותן סטטיטיסטי לישראל, 2018.
59 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2019). נתונים מסקר הוצאות משק הבית 2016.
60 מרים, ש. (2014). חשיבות השפה העברית לשילוב ולקידום האוכלוסייה העורפית בשוק התעסוקה.
61 גדייש: ביטאון לחינוך מוגاري, י"ד, 120–146.
62 משה, נ. (2016). נתונים על תעסוקת חרדים. הכנסת – מרכז המחקר והמידע.
63 משה, נ. (2016). מיפוי חסמים העומדים בפני קידום חרדים בתפקידי ובשכר בעובדה. הכנסת – מרכז מחקר והמידע.
64 מטר, ש. (2017). סקירה כלכלית שבועית: מובייליות ביינזרות בשכר בישראל – השוואת בינלאומיות וביקורת אוכלוסייה.
65 מטר, ש. (2018). ארישוין תכנון אסטרטגי וככללי. (2019). ארישוין בבריאות וההתמודדות עם 2018.
66 משרד האוצר, אגף הכלכלן הראשי. (2017, 14 במא). ממצאים מרכזים של המערכת לשיקוף תקציבי החינוך תשע"ז.
67 משרד החינוך, מינהל כלכלה ותקציבים. (2018). עברית כשפה שנייה לתלמידים דוברי ערבית.
68 קורמורנו, מ. (2017). עבדה סוציאלית מודעת'עוו בתכנית מפ"ה (משפחות פוגשות הדמנות): מושגים, אבטים ותקופות.
69 גיאינט ישראל – אשלים, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, המוסד לביטוח לאומי – קון מפעלים מיוחדים ואוניברסיטה ברגוריון בנגב.
70 קרייל, ז' ואלוני, צ. (2017). מובייליות ביינזרות בשכר בישראל – השוואת בינלאומיות וביקורת אוכלוסייה.
71 קרייל, ז' אבע א', אלוני צ' (2016). לא כל התאריכים נלדו שווים – בחינת הפרמייה בשכר מרכיבת השכלה גבוהה, כפונקציה של תחומי הלימוד. אגף הכלכלן הראשי, מינהל האוצר.
72 Bastian , J., & Michelmore, K. (2018). The long-term impact of the earned income tax credit on children's education and employment outcomes. *Journal of Labor Economics*, 36(4), 1127–1163.
73 Chetty, R., Friedman, J. N., Hilger, N., Saez, E., Whitmore Schanzenbach, D., & Yagan, D. (2011). How does your kindergarten classroom affect your earnings? Evidence from Project STAR (Working Paper 16381). *The Quarterly Journal of Economics*, 126(4), 1593–1660.
74 The Danish Ministry of Social Affairs and the Interior. (2016). 10 goals for social mobility: Because everybody can.
75 Employment and Social Development Canada. (2018). Opportunity for all – Canada's first poverty reduction strategy.
76 Hart, B., & Risley, T. R. (2003). The early catastrophe: The 30 million word gap by age 3. *American Educator*, 29(1), 4–9.
77 Heckman, J. J. (2008). Schools, skills and synapses. *Economic Inquiry*, 46(3), 311.
78 HM Government, Cabinet Office & Deputy Prime Minister's Office. (2011). *Opening doors, breaking barriers: A strategy for social mobility (Policy paper)*.
79 Norwegian Ministry of Children, Equality and Social Inclusion. (2016). *Children living in poverty: The government's strategy (2015–2017)*.
80 OECD. (2018). *A broken social elevator? How to promote social mobility*.

קרן רשי

קרן רשי, מהקרנות הפילנתרופיות הגדולות והמשמעות בישראל, פועלת לחיזוק החברה הישראלית וליצירת שינוי ברקע יטמא באמצעות קידום מובילות חברתית בקרב יהודים וקהילות בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית.

קרן רשי הוקמה בשנת 1984 על ידי גוסטב לואן (1914-2008), איש עסקים יהודי-צרפתי ובן למשפחה עם מסורת פילנתרופית ארוכה שניסחה מרכיבת הונו לחיזוקה של מדינת ישראל אחינו של גוסטב, הוברט לואן, ובנו פרנסואה, נשיא הקרן, ממשיכים את דרכו ביוזמה ובoglobלה של פרויקטים חברתיים מוחלטי, שינויי.

פעילותה של קרן רשי מכוonta להשגת אימפקט משמעותי וארוך טווח על ידי קידום מדיניות תומכת במובילות חברתית בצד מיזמים חדשניים המתקדים בבניית יכולות ותשתיות חברתיות וביצירת רצף מענים מלידה לתעסוקה, בייחודה בתחום החינוך והרווחה. רשות נרחבת של שיתופי פעולה בין מגזרים עם הממשלה, עם רשויות מקומיות, עם גופים פילנתרופיים ועם המזادر העסקי מאפשרת לקרן הרחבה וביסוס של מודלים שהוכחו את יעילותם עד להטמעתם במערכות השירותים הציבוריים.

מטרה הקרן ומשמעותה עצומות: חברות מהווים ארגון רשות, שפעילותם המשותפת וההמתחמת יוצרת סינרגיה ומגדילה את האימפקט הכללי לטבות החברה הישראלית. כלן מכוונות ומצולחות לישם מטראה מובילה מרכזית והיא – יצירת מובילות חברתית בקרב אוכלוסיות מוחלשת. העमותות מתחממות בעולםות תוכן שונים והן בעלות יכולות הפעלה ופרישה ארצית, בעוד המתה מעניק תשתיית ארגונית ומקצועית מקיפה למימוש יוזמות משלב הרעיון ועד לביצוע בפועל והבטחת קיימות.

קרן רשי
www.rashi.org.il